4-0496

Элим деб, юртим деб ёниб яшаш керак!

ТУРКИСТОН

YOŞLARNING IJTIMOIY — SIYOSIY GAZETASI

1996 йил 20 март. Чоршанба. № 16 (14314)

ИСЛОҲОТЛАРНИ ЧУҚУРЛАШТИРИШ ЙЎЛИДА

19 март куни Тошкентда Президент Ислом Каримов раислигида Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги иқтисодий ислоҳотлар, тадбиркорлик ва хорижий сармоялар бўйича идоралараро кенгашининг мажлиси бўлди. Кун тартибига иқтисодий ислоҳотларни чуқурлаштириш, бозор муносабатларига изчиллик билан ўтишга доир долзарб масалалар қўйилган эди. Бу масалаларни муҳокама қилиш учун бир қанча вазирликлар, идоралар, корпорациялар, бирлашма ва уюшмалар, бошқа ишбилармонлар доираларининг, банклар, илмий муассасалар ҳамда олий ва ўрта махсус таълим тизимининг раҳбарлари таклиф этилди.

Кенгаш қимматли қоғозлар бозорини шакллантириш ва акциядорлар ҳуқуқларини ҳимоя қилиш чоралари тўғрисидаги масалани муҳокама қилди. Республика Бош вазирининг ўринбосари, Давлат мулкини бошқариш ва тадбиркорликни қўллаб-қувватлаш давлат қўмитасининг раиси В. Чжен ахборот берди.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг ўтган йили чиқарган «Давлат мулки бўлган корхоналарни акциялаштиришни жадаллаштириш ва қимматли қоғозлар бозорини такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида» ва «Қимматли қоғозлар бозорини ривожлантиришга оид қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида»ги фармонлари, «Қимматли қоғозлар ва фонд биржаси тўғрисида», «Хўжалик жамиятлари ва ширкатлари тўғрисида» Ўзбекистон Республикасининг қонунлари қабул қилингани, идоралараро кенгаш илгари қабул қилган тавсияларнинг бажарилиши зарур меъёрий негизни таъминлаб, республикада қимматли қоғозлар бозорини ривожлантиришда муҳим омил бўлди.

Муҳокама чоғида таъкидлаб ўтилганидек, бу масаланинг долзарблиги мамлакатда амалга оширилаётган бозор иқтисодиётига доир ўзгаришлар моҳиятидан келиб чиқади. Ўзбекистонда мулкдорлар синфини барпо этиш оддий шиор эмас, ислоҳотлар жараёнидан келиб чиқадиган муҳим ҳаётий заруратдир. Республикада қимматли қоғозлар бозорини барпо этиш ва ривожлантириш ана шу вазифаларни ҳал қилишга қаратилган.

Мазкур масалани муҳокама этишда «Турон» акционерлик-тижорат банкининг вице-президенти М. Қурбонхўжаева, «Файз» акционерлик жамиятининг бош директори М. Азимова, «Тошкент» биржаси бошқаруви раисининг ўринбосари И. Бугаков, молия вазирининг ўринбосари А. Абдуқодиров, Олий Мажлис Иқтисодий ислоҳот ва тадбиркорликни қўллаб-қувватлаш қўмитасининг раиси А. Йўлдошев, «Дэу корпорейшн» ижрочи директори ҳамда Марказий Осиё бўйича президенти Чонг Хи вакили Исао Каваниши, «УзБат А. О.» Ўзбекистон — Британия корхонасининг бош директори Жим Роландз-Риз ва бошқалар иштирок этишди.

Идоралараро кенгаш мулкий пайларни жорий этиш ва қишлоқда мулкдорлар синфини шакллантириш асосида қишлоқ хўжалик корхоналарини қайта ташкил этиш тўғрисидаги масалани кўриб чиқди. Мажлисда Бош вазир ўринбосари Р. Гиниятуллин ва Ўзбекистон Қишлоқ хўжалик фанлари академияси президенти вазифасини бажарувчи С. Усмонов ахборот берди.

Муҳокамада республикада қишлоқ хўжалигида мулкчилик муносабатларини ислоҳ қилиш ва кўп укладли иқтисодиётни барпо этиш учун зарур ташкилий-ҳуқуқий ва ижтимоий-иқтисодий шароитлар яратилгани қайд этилди. Натижада ишлаб чиқаришнинг тузилишини ўзгартириш мумкин бўлди. Ҳозирги пайтда ялпи қишлоқ хўжалик маҳсулотининг 98 фоизи давлатга қарашли бўлмаган секторнинг улушига тўғри келади. Айни пайтда бу масалада чала-ярим чоралар билан чекланиб қолиш мумкин эмаслиги, ислоҳ қилиш вазифалари самарадорлиги ҳал этилишини Ўзбекистоннинг ўзига хос хусусиятларига, халқ анъаналари ва руҳиятига мос келадиган йўлларини излаш зарурлиги таъкидланди. Жуда жиддий вазифа турибди, «қуйидан» қўллаб-қувватланмаса, қишлоқ хўжалик маҳсулотларини етиштирувчиларнинг ўзлари иштирок этмаса, бу вазифани ҳал қилиб бўлмайди.

Идоралараро кенгаш мажлиси иштирокчилари республикада иқтисодий таълимни ташкил этишни такомиллаштиришнинг асосий йўналишлари тўғрисидаги масалани ҳам кўриб чиқдилар.

Республикада бозор иқтисодиёти шаклланаётган, республика жаҳон хўжалик муносабатларининг тенг ҳуқуқли субъектига айланаётган даврда иқтисодиёт соҳасидаги кадрларни тайёрлаш тизимининг самарадорлиги ҳамда бутун аҳолининг умумий иқтисодий маданиятини ошириш алоҳида аҳамиятга эга бўлади, деб таъкидланди мажлисда. Республика ҳукумати қошида ваколатли мувофиқлаштириш кенгашини тузиб, унинг зиммасига мазкур вазифалар билан боғлиқ масалаларни оқилона ҳал этиш вазифасини юклаш тўғрисидаги таклиф қабул қилинди.

Мажлисда Республика Бош вазири, Кенгаш Раисининг ўринбосари У. Султонов Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги иқтисодий ислоҳот, тадбиркорлик ва хорижий сармоялар бўйича идоралараро кенгаш таркибига ўзгартиришлар киритиш тўғрисида ахборот берди.

Мажлисда Республика Президентининг давлат маслаҳатчилари Т. Алимов, А. Азизхўжаев иштирок этдилар.

(ЎзА).

РОССИЯ ФЕДЕРАЦИЯСИ ПРЕЗИДЕНТИ БОРИС ЕЛЬЦИН ЖАНОБИ ОЛИЙЛАРИГА

Муҳтарам Борис Николаевич!

Ўзбекистон халқи Россия Федерацияси Давлат думаси 1996 йил 15 март куни Беловеж битимларини бекор қилиш ҳақида коммунистлар ташаббуси билан қабул қилган қарорни ташвиш билан кутиб олди.

Аслини олганда, бу қарор собиқ СССРни, коммунистик мафкурани қайта тиклашга, тоталитар тузум ҳамда 1991 йилда Россия халқи томонидан ҳам, Мустақил Давлатлар Ҳамдўстлигидаги бошқа барча халқлар, жумладан, Ўзбекистон халқи томонидан ҳам яқдиллик билан рад этилган эски ақидаларга қайтишга даъват этишдан бошқа нарса эмас. МДҲ муқобили йўқ ҳамжамият бўлиб, унда Россияга ҳақли равишда етакчи ўрин ажратилганига бизнинг ишончимиз комил.

Ўзбекистон қатъий равишда мустақиллик йўлини, барча давлатлар, биринчи галда Россия билан, асрлар давомида дўстлик ва қардошлик ришталари билан узвий боғланган Россия халқи билан тенг ҳуқуқли ва ўзаро фойдали ҳамкорлик қилиш йўлини танлаб олган.

Биз Россия 1991 йилда танлаган йўл — янгиланиш, демократик ислоҳотлар, суверен демократик мустақил давлат қуриш йўли, бу йўл фаровонлик, улкан табиий, моддий, маънавий ва ақл-заковат салоҳиятига эга бўлган халқнинг ҳаётини тубдан ўзгартириш йўли эканига қатъий аминмиз.

Муҳтарам Борис Николаевич!

Сиз Россиянинг Президенти ва барча демократик кучлар, Россия жамиятининг янгилаш тарафдорлари қўллаб-қувватловчи тан олинган етакчиси сифатида Россияни эски, умрини яшаб бўлган тузумга қайтаришга интилаётган турли сиёсий доираларга муносиб зарба берасиз. Россия ислоҳотлар йўлидан давр бораверади ва жаҳон ҳамжамиятида ўзига муносиб ўринни эгаллайди, деб қатъий ишонамиз.

Эҳтиром билан,
Ислом КАРИМОВ,
Ўзбекистон Республикаси Президенти.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг Фармони

ИШ ҲАҚИ, ПЕНСИЯЛАР ВА СТИПЕНДИЯЛАРНИНГ МИҚДОРЛАРИНИ ОШИРИШ ТЎҒРИСИДА

Республика аҳолисини ижтимоий муҳофаза қилишни таъминлаш мақсадида:

1. 1996 йил 1 апрелдан бошлаб Узбекистон Республикасининг ҳудудида:

Иш ҳақининг энг оз миқдори — ойига 400 сўм;

Меҳнат пенсиясининг энг оз миқдори — ойига 900 сўм:

фуқароларнинг солиққа тортилмайдиган даромади энг оз миқдори — ойига 550 сўм;

ягона тариф сеткаси бўйича бошланғич (нулинчи) разряднинг энг оз миқдори — ойига 550 сўм миқдорида белгилансин.

2. 1996 йилнинг 1 апрелидан бюджет муассасалари ва ташкилотлари ходимларининг иш ҳақи, барча турдаги пенсиялар, олий ўқув юртлари талабалари, ўрта махсус ва ҳунар-техника билим юртлари ўқувчилари стипендияларининг миқдорлари ўрта ҳисобда 1,4 баравар оширилсин.

3. 1996 йил 1 апрелдан қуйидагилар белгилаб қўйилсин:

— болалигидан ногиронлар учун нафақалар миқдори ойига 900 сўм;

— зарур иш стажига эга бўлмаган кекса ва меҳнатга қобилиятсиз фуқаролар учун нафақалар миқдори ойига 550 сўм.

4. Иш ҳақига устама ва қўшимча ҳақларнинг барча турлари, шунингдек, болали оилаларга нафақалар ҳамда энг оз иш ҳақига нисбатан белгиланган бошқа тўловлар ушбу фармонда кўрсатилган энг оз иш ҳақи миқдори асосида 1996 йил 1 апрелидан бошлаб амалга оширилади.

5. Узбекистон Республикаси Ижтимоий таъминот вазирлиги, Меҳнат вазирлиги, бюджетдан пул билан таъминланадиган вазирликлар, идоралар, Қорақалпоғистон Республикаси Вазирлар Кенгаши, вилоятлар ва Тошкент шаҳар ҳокимликлари, ташкилотлар ва муассасалар мазкур фармон қоидаларига асосланиб ҳамда 1996 йил 1 апрелдан жорий этиладиган меҳнатга ҳақ тўлаш ягона тариф сеткасини ҳисобга олган ҳолда пенсиялар, нафақалар, стипендияларнинг ва ходимлар мансаб маошларининг миқдорлари ўз вақтида қайта ҳисоблаб чиқилишини таъминласинлар.

6. Бюджет муассасалари ва ташкилотлари ходимларининг иш ҳақини, пенсиялар, нафақалар ва стипендиялар миқдорини ошириш билан боғлиқ харажатлар республика давлат бюджети ва ижтимоий суғурта фонди ҳисобидан қоплансин.

7. Хўжалик ҳисобидаги корхоналар ва ташкилотлар иш ҳақини ишлаб чиқариш самарадорлигини ошириш ва меҳнат харажатларини пасайтириш ҳисобидан меҳнат ҳақи фонди доирасида оширсинлар ва бундан мазкур фармон билан белгиланган энг оз иш ҳақи кўпайтирилишини таъминласинлар.

8. Узбекистон Республикаси Президентининг 1995 йил 16 августдаги 1213-сонли фармони (8-банди бундан мустасно) ўз кучини йўқотган деб ҳисоблансин.

9. Вазирлар Маҳкамаси ушбу фармоннинг бажарилишини назорат қилишни таъминласин.

Ўзбекистон Республикаси Президенти
И. КАРИМОВ

Тошкент шаҳри,
1996 йил 18 март

Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг Қарори

МЕҲНАТГА ҲАҚ ТЎЛАШНИНГ ЯГОНА ТАРИФ СЕТКАСИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ ТЎҒРИСИДА

Иқтисодий ислоҳотларни чуқурлаштириш шароитларида иш ҳақининг рағбатлантирувчи аҳамиятини ошириш, меҳнатга ҳақ тўлашнинг меҳнатнинг мураккаблигига ва ходимларнинг малакасига боғлиқлигини кучайтириш мақсадида Вазирлар Маҳкамаси қарор қилади:

1. Меҳнатга ҳақ тўлашнинг ягона тариф сеткаси тасдиқлансин. Бошланғич разряднинг 550 сўм миқдоридаги тариф сеткаси ягона тариф сеткасига асос килиб олинсин.

2. Қўшимча ҳақ ва устамаларнинг амалдаги тизими, шунингдек, ходимлар иш ҳақига қўшиладиган район коэффицентлари сақлаб қолинсин.

3. Белгилаб қўйилсинки, меҳнатга ҳақ тўлашнинг ягона тариф сеткасини қўллаш бюджетдан маблағ билан таъминланадиган барча муассасалар ва ташкилотлар учун мажбурийдир.

Ходимларнинг тариф-малака разрядларини меҳнатга ҳақ тўлашнинг ягона тариф сеткаси асосида белгилаш ўз молиявий фаолиятини хўжалик ҳисоби асосида амалга оширувчи барча давлат ва давлат-акционерлик корхоналари ва ташкилотлари учун мажбурий ҳисоблансин.

Мулкчиликнинг бошқа шаклларидаги корхоналар, ташкилотлар ва муассасаларга ходимларнинг тариф-малака разрядларини ягона тариф сеткаси асосида белгилаш тавсия этилсин.

4. Вазирликлар, идоралар, корпорациялар, уюшмалар, бирлашмалар, меҳнат вазирлиги билан келишган ҳолда, бюджетдан маблағ билан таъминланадиган муассасалар ва ташкилотлар эса Узбекистон Республикаси молия вазирлиги билан ҳам келишган ҳолда икки ҳафта муддатда раҳбар ходимлар, мутахассислар ва хизматчиларнинг амалдаги тарификация тизимини қайта кўриб чиқсинлар ҳамда уни меҳнатга ҳақ тўлашнинг ягона тариф сеткаси талабларига мувофиқлаштирсинлар.

Узбекистон Республикаси меҳнат вазирлиги, молия вазирлиги бир ҳафта муддатда давлат ҳокимияти ва бошқаруви органлари, суд органлари ва нотариал идоралар ходимларининг амалдаги тарификация тизимини қайта кўриб чиқсинлар ва меҳнатга ҳақ тўлашнинг ягона тариф сеткаси талабларига мувофиқ янги тариф сеткасини тасдиқлаш учун Вазирлар Маҳкамасига киритсинлар.

5. Меҳнат вазирлигига молия вазирлиги билан келишган ҳолда тариф-малака маълумотномаларида ўз аксини топмаган ишлар ва касблар (лавозимлар)ни ягона тариф сеткасининг тегишли касблар (лавозимлар) разрядларига тенглаштириш ҳуқуқи берилсин.

6. Узбекистон республикаси меҳнат вазирлиги, маҳаллий ҳокимият ва бошқарув органлари бюджет ташкилотлари ходимлари меҳнатига ҳақ тўлаш шартларининг ягона тариф сеткасига мувофиқлигига риоя этилиши устидан назоратни амалга оширсинлар.

7. Узбекистон Республикаси меҳнат вазирлиги ўн кун муддатда меҳнатга ҳақ тўлашнинг ягона тариф сеткасини қўллаш бўйича тавсияларни ишлаб чиқсин ва тасдиқласин. Вазирликлар ва идораларнинг тегишли ходимлари билан меҳнатга ҳақ тўлашнинг ягона тариф сеткасини қўллаш билан боғлиқ тушунтириш, ташкилий ва методологик ишларни олиб борсин.

8. Узбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 1992 йил 26 декабрдаги 589, 590-сон ва 1995 йил 23 февралдаги 65-сон қарорлари 1996 йил 1 апрелдан бошлаб ўз кучини йўқотган деб ҳисоблансин.

9. Мазкур қарорнинг бажарилишини назорат қилиш Узбекистон Республикаси Бош вазирининг ўринбосари Б. Ҳамидов зиммасига юклансин.

Вазирлар Маҳкамасининг Раиси И. КАРИМОВ

Тошкент шаҳри,
1996 йил 18 март

ЎЗБЕКИСТОН ЁШЛАР ИТТИФОҚИ МАРКАЗИЙ ҚЎМИТАСИ

БАЁНОТИ

1996 йилнинг 15 мартида Россия Давлат Думаси собиқ Совет Иттифоқи республикаларини конфедерацияга бирлаштириш ҳақида қарор қабул қилди. Аслида бу фикр кун тартибига бугун қўйилаётгани йўқ. Компартия ўзининг 70 йиллик «саодатли йиллари»ни қўмсаб қолганга ўхшайди. Шунинг учун ҳам у қандай кўринишда бўлмасин, яна марказлаштириш, ич-ичидан чириб тугаган «қизил империя»ни қайта тиклаш учун жон-жаҳди билан ҳаракат қилаётир. Конфедерация ҳақидаги ҳозирги гап-сўзлар ва уринишлар навбатдаги найрангбозликдан бошқа нарса эмас.

Асримиз бошида бутун дунёни ларзага солган «коммунистик шарпа» ҳам ўзининг ялтир-юлтир кўриниши билан кўпчиликнинг кўзини қамаштириб, баландпарвоз, аслида амалга ошмайдиган ваъдалари билан ақлларни оқсатиб қўйган эди. Буни қарангки, конфедерация нафақат Россияни ёки унга ҳайрихоҳларнингтина эмас, балки барча республикалар халқларининг «порлоқ келажаги»ни таъминлар эмиш. Бу лўттибозлик ҳақида нима дейиш мумкин. Аслида бу ўз юртида на сиёсий, на иқтисодий барқарорликка эриша олмаётган жанобларнинг бизга «ёрдам қўлини чўзмоқчи» эканликлари ҳақидаги яна бир ҳийла-ю найрангдан бошқа нарса эмас.

Тўқсонинчи йилларнинг бошларида россиялик жаноблар юксак минбарлардан туриб, қардош республикаларнинг — жумладан Узбекистоннинг ҳам гўёки Россияга боқиманда эканлиги ҳақида роса вайсашган эди. Улар «Узбекистон мустақил яшай олмайди» дея ўзларича «каромат» қилишди. Утган қисқа давр бундай «аллома сиёсатчилар»нинг умидларини пучга чиқарди. БМТга аъзо бўлдик. Жаҳон Ҳамжамиятидаги юзлаб давлатлар билан тенг ҳуқуқли алоқалар ўрнатдик. Президентимиз И. А. Каримов белгилаб берган бозор иқтисодиётига ўтишнинг бешта тамойилини амалга ошира бориб, иқтисодий, сиёсий инқирозни биринчилар қатори жиловлаб олдик. Одамларимизда эртанги кунга умид, ишонч уйғонди. Давлатимиз юксалишга юз бурди. Бу баъзи жанобларни талвасага солиб қўйган кўринади. Гап келганда отангни ҳам аяма, деган мақолга амал қилиб, тўғрисини айтиб қўя қолиш керак: Россия Давлат Думасида бўлган гап алаҳсирашдан бошқа нарса эмас. Лекин талвасага тушган жаноблар ўзбекларда «кўр хассасини бир марта йўқотади», деган мақол борлигини билишармикан?

Ёшлар Иттифоқи Марказий Қўмитаси Президентимиз Ислом Каримовнинг ушбу масала юзасидан берган баёнотини қўллаб-қувватлайди. Ишончимиз комилки, элим деб, юртим деб ёниб яшаётган Узбекистон ёшлари Ватан мустақиллигини ҳамма нарсадан устун қўядилар, улар ўз халқига, юртига садоқатларини, муҳаббатларини, фидойиликларини ҳар ишда намоён қиладилар. Узбекистон ёшлари оқ билан қорани яхши англаб олганлар. Биз ёшлар ҳаётга теран кўз билан қараймиз. Мустақиллик шарофати ила қўлга киритилаётган ютуқларимизни кўз қорачиғидай асраймиз.

Ўзбекистон Ёшлар Иттифоқи Марказий Қўмитаси

ВИЛОЯТ КЕНГАШИНИНГ СЕССИЯСИ

16 март куни Урганчда халқ депутатлари Хоразм вилоят кенгашининг навбатдан ташқари учинчи сессияси бўлиб ўтди. Унда вилоят кенгаши депутатлари, республика Олий Мажлисига Хоразм вилоятидан сайланган депутатлар, вилоятнинг шаҳар ва туманлари ҳокимлари қатнашди.

Сессияда ташкилий масала кўриб чиқилди. Маркс Жуманиёзов қишлоқ хўжалиги вазири этиб тайинланганини муносабати билан вилоят ҳокими вазифасидан озод қилинди. Депутатлар Узбекистон Президенти Ислом Каримов тавсиясига биноан Хоразм вилояти ҳокими вазифасини бажариб келган Искандар Юсуповни вилоят ҳокими этиб тасдиқладилар.

Сессияда Узбекистон Президенти Ислом Каримов нутқ сўзлади.

Халқ депутатлари Хоразм вилоят кенгаши сессиясида Узбекистон Бош вазирининг биринчи ўринбосари Исмоил Жўрабеков, Президентнинг давлат маслаҳатчилари Темур Алимов, Бахтиёр Ғуломов, Хайрулла Жўраев, Бош вазир ўринбосари Рим Гиниятулин, шунингдек, бир қанча вазирликлар ва идоралар раҳбарлари иштирок этди.

(Ислом КАРИМОВ нутқи газетамизнинг 2- ва 3-бетларида чоп этилган).

(ЎзА).

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ПРЕЗИДЕНТИНИНГ «ИШ ҲАҚИ, ПЕНСИЯЛАР ВА СТИПЕНДИЯЛАРНИНГ МИҚДОРЛАРИНИ ОШИРИШ ТЎҒРИСИДА»ГИ ФАРМОНИГА ВА ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ВАЗИРЛАР МАҲКАМАСИНИНГ «МЕҲНАТГА ҲАҚ ТЎЛАШНИНГ ЯГОНА ТАРИФ СЕТКАСИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ ТЎҒРИСИДА»ГИ ҚАРОРИГА ШАРҲ

Одамларнинг фаровонлигини ошириш, аҳолини ишончли ижтимоий ҳимоя қилишни таъминлаш масалалари давлатимиз бошлиги ва ҳукуматнинг доимий эътиборида бўлиб келмоқда. Узбекистон Республикаси Президентининг мазкур Фармони ва Вазирлар Маҳкамасининг қарори бунинг далилидир.

Президент Фармони билан 1996 йил 1 апрелдан бошлаб энг кам иш ҳақи миқдори 250 сўмдан 400 сўмгача оширилмоқда, бунда бюджет муассасалари ва ташкилотларининг ходимлари иш ҳақини ўртача 1,4 баравар ошириш мўлжалланмоқда.

Шунингдек, барча турдаги пенсиялар, олий ўқув юртлари талабалари, техникумлар ва ҳунар-техника билим юртлари ўқувчилари стипендияларининг ўртача миқдори 1,4 баравар оширилмоқда.

Агар бугунги кунда меҳнат пенсиясининг энг кам миқдори 645 сўмни ташкил этса, 1 апрелдан бошлаб у 900 сўмга етади, яъни 255 сўм қўшилади. Худди шунингдек — болаликдан ногиронларга бериладиган нафақалар 900 сўмгача ошириллади. Зарур иш стажига эга бўлмаган кекса ва меҳнатга қобилиятсиз фуқароларга бериладиган нафақа миқдори 400 сўмдан 550 сўмгача кўпаяди. Олий ўқув юртлари талабалари стипендиялари ўртача 560 сўмдан 790 сўмгача, техникумлар ва коллежларнинг ўқувчилари стипендиялари эса 530 сўмдан 750 сўмгача ошади.

Ўсиб келаётган авлодни тарбиялаш билан боғлиқ тўловлар миқдори ошмоқда. Масалан, бола 2 ёшга тўлгунга қадар уни парвариш қилиш учун оналарга бериладиган нафақалар 250 сўмга ошади ва 600 сўмни ташкил этади, 16 ёшгача бўлган боласи бор оилаларга бериладиган нафақалар миқдори 2,2 баравар ошади ва 400 сўмни ташкил этади.

Иш ҳақи ошиши билан бир вақтда фуқароларнинг солиқ солинмайдиган даромади миқдори ҳам ойига 400 сўмдан 550 сўмга ошишини таъкидлаш муҳимдир.

Аҳолини ижтимоий ҳимоя қилиш соҳасида кўрсатиб ўтилган чораларни рўёбга чиқариш учун анча пул маблағлари талаб этилади, бу республика давлат бюджети ва ижтимоий суғурта жамғармаси маблағлари ҳисобидан таъминланади.

Айни вақтда шуни таъкидлаш зарурки, иқтисодий ислоҳотларни чуқурлаштириш шароитларида ҳар бир ходим ва унинг оиласининг фаровонлиги биринчи навбатда уларнинг меҳнат фаоллиги, ўз малакаси ва касб тайёргарлигини оширишга, меҳнат фаолиятининг янги, янада мураккаб участкаларини ўзлаштиришга интилиши билан белгиланади.

Меҳнатга ҳақ тўлашнинг 22 разрядига асосланган янги ягона тариф сеткаси иш ҳақининг рағбатлантирувчи аҳамиятини кучайтиришга, юқори унумли малакали меҳнатга ундашга йўналтирилгандир. Ягона тариф сеткаси Вазирлар Маҳкамасининг қарорига мувофиқ 1996 йил 1 апрелдан бошлаб амалга киритилади.

Ягона тариф сеткаси меҳнатга ҳақ тўлаш тизимини такомиллаштириш ҳисобига ходимнинг ўз малакасини оширишдан манфаатдорлигини кучайтиришни назарда тутади. Янги тариф сеткасига мувофиқ тариф ставкаси сезиларли даражада ошади, турдош разрядлар ўртасидаги фарқ эса 2-2,5 баравар кўпаяди.

Масалан, олий тоифали врачнинг тариф ставкаси тоифаси бўлмаган врачнинг тариф ставкасидан 104 сўм ортиқ эди. Янги шартларга кўра уларнинг тариф ставкаларидаги фарқ 263 сўмни ташкил этади, тоифаси бўлмаган врач тариф ставкасининг ўзи 744 сўмдан 1094 сўмгача, ёки 350 сўм ошади, олий тоифали врачнинг тариф ставкаси эса 848 сўмдан 1356 сўмгача ёки 508 сўмга ошади.

Шуни таъкидлаш лозимки, янги тариф сеткасида бошланғич разряд ставкаси 400 сўмдан 550 сўмгача ошишини ҳисобга олган ҳолда барча ходимларнинг иш ҳақи сезиларли даражада ошади.

Масалан, 28 разряддан иборат бўлган амалдаги ягона тариф сеткасида 1-тоифали ўқитувчининг тариф ставкаси 11-разрядга тўғри келар ва 888 сўмни ташкил этар эди. 22 разрядли ягона тариф сеткасида бу ўқитувчининг ставкаси гарчи тўққизинчи разрядга тўғри келса ҳам 468 сўмга кўпаяди ва 1356 сўмни ташкил этади.

Энг кам иш ҳақи кўпайиши муносабати билан илгари белгиланган барча қўшимча ҳақ ва устамалар ҳам ошади. Масалан, ўша ўқитувчи дафтар текширганлик, синф раҳбарлиги, ўқув хонасига мудирлик қилганлик учун оладиган қўшимча ҳақ миқдори ҳаммаси бўлиб 220 сўмга кўпаяди. Шундай қилиб, ушбу ўқитувчининг иш ҳақи қўшимча тўловларни ҳисобга олган ҳолда 1576 сўмни ташкил этади.

Турлича малакага эга бўлган ишчиларнинг тариф ставкалари ўртасидаги фарқ сезиларли равишда ошди. Масалан, саккизинчи разрядли юқори малакали ишчи билан биринчи разрядли ишчининг тариф ставкаси ўртасидаги фарқ 172 сўмни ташкил этар эди. Эндиликда у 510 сўмгача кўпаяди ёки деярли 3 баравар ошади. Бу ўз навбатида ишчиларни ўз малакасини оширишга ва мураккаброқ меҳнатни эгаллашга интилишини рағбатлантиради.

Бюджет ташкилотлари учун мажбурий ҳисобланган янги тариф сеткаси мулкчиликнинг барча шаклларидаги корхоналар ва ташкилотларда ҳам жорий этиш учун тавсия этилади.

ХАЛҚИМИЗНИНГ ЙЎЛИ – МУСТАҚИЛЛИК, ОЗОДЛИК ВА ТУБ ИСЛОҲОТЛАР ЙЎЛИДИР

ПРЕЗИДЕНТ ИСЛОМ КАРИМОВНИНГ ХАЛҚ ДЕПУТАТЛАРИ ХОРАЗМ ВИЛОЯТИ КЕНГАШИ СЕССИЯСИДА СЎЗЛАГАН НУТҚИ

Ассалому алайкум, азиз дўстлар!

Улуғ айём — Наврўз байрами арафасида, униш, ўсиш ва улғайиш фаслида сизларни сиҳат-саломат, бардам ва яхши кайфиятда кўриб турганимдан ғоят хурсандман. Хоразм аҳлини, бутун Ўзбекистон халқини бу қутлуғ сана билан муборакбод этишга ижозат бергайсиз. Янги йилимиз эзгуликлар йили, юксалиш йили, қут-барака, фаровонлик ва тинчлик-осойишталик даври бўлсин.

Якунланган 1995 йил мамлакатимизнинг мустақил тараққиёти йўлида муҳим босқич бўлди. Жумладан, у Ўзбекистоннинг жаҳон ҳамжамиятидан муносиб ўрин олган, ишлаб чиқаришнинг пасайиши бутунлай тўхтатилган, халқимизнинг турмуш шароити барқарорлаша бошлаган, ҳуқуқий давлатнинг демократик тамойиллари чуқурлашган йил сифатида ёдимизда қолади.

1995 йилдаислоҳот жараёнлари ижтимоий ҳаётимизнинг барча соҳаларини қамраб олди, турмуш тарзимиз ва онгимизга чуқурроқ кириб борди. Боқимандалик кайфиятлари чекина бошлади. Тадбиркорлик, ишбилармонлик ҳаракатлари йўлидаги тўсиқлар камайди. Давлат мулкини хусусийлаштириш, тадбиркорликни ҳар томонлама қўллаб-қувватлаш борасида дастлабки ютуқларга эришилди. Бу ҳақда яқинда Вазирлар Маҳкамасида 1995 йил якунлари ҳамда жорий йилдаги вазифаларга бағишланган мажлисда батафсил гаплашиб олган эдик.

Юртимизда қарор топган тинчлик, барқарорлик ва фуқаролар ҳамжиҳатлиги республикамиз иқтисодий-сиёсий ва маънавий ҳаётидаги туб ислоҳотлар муваффақиятига асосий кафолат бўлди. Бу натижалар энг аввало дунёқарашимиздаги ўзгаришлар билан чамбарчас боғлиқдир. Фидойи, меҳнаткаш, танти халқимиз мустақиллик ва мамлакатимизнинг буюк истиқболига интилиб, Ватаннинг қадру қиммати, миллатнинг шаъни эканини англаб, истеъдодини, бутун имкониятини, бутун кучини элу юрт истиқболига бахшида этмоқда.

Биз иқтисод ва маънавиятни муштарак ҳолда тасаввур этамиз. Чунки иқтисодий таназзулга учраган жамиятнинг маънавияти ҳам қашшоқлашади. Ёки аксинча, маънавий қашшоқ жамият ҳеч қандай ислоҳотларга қодир бўла олмайди.

Ана шу жиҳатдан қараганда, Хоразм ноёб маданият, нафис санъат, юксак маърифат, турмушнинг доно фалсафаси ва инсонпарварлик ғоялари билан йўғрилган адабиёт ва шеърият маскани, дунёвий илм ўчоқларидан бири экани қувончли ҳодиса.

Хоразм вилояти заминида камол топган не-не алломалар, фозилу фузалолар, мутафаккиру маърифатпарварлар Ватанимиз шон-шуҳратини бутун дунёга таратган. Буюк аждодларимиз ал-Беруний, ал-Хоразмий ва бошқа ўнлаб буюк инсонларнинг номлари бутун дунё халқлари учун муътабар ва муқаддасдир.

Хоразм воҳасининг тарихий-маданий мероси бевосита Хева шаҳри тарихи билан боғлиқдир.

Хева шаҳрининг жаҳон маданияти тараққиётида тутган алоҳида ўрнини ҳисобга олган ҳолда, ЮНЕСКО бош конференциясининг 1995 йил октябрь-ноябрь ойларида Парижда бўлиб ўтган 28-сессияси Бухоро ва Хева шаҳарларининг 2500 йиллигини дунё миқёсида кенг нишонлаш тўғрисида қарор қабул қилди. Ўзбекистон ҳукумати бу халқаро ҳужжат асосида ўзининг махсус қарорини қабул қилди.

Бундан ташқари, мамлакатимизда буюк соҳибқирон Амир Темур таваллуди 660 йиллигининг кенг нишонланиши ва 1996 йилнинг Амир Темур йили деб эълон қилиниши ҳам ўзбек маданияти, маънавияти ва тарихининг жаҳон саҳнида тутган муносиб ўрнини яққол кўрсатади.

Муҳтарам дўстлар!

Биз бугунги кунда ана шундай улуғ аждодларимиз, мамлакатимиз ва миллатимиз ифтихори бўлган ноёб қадриятларимиз билан ҳақли равишда фахрланамиз. Худди ана шу қадриятлар ўтиш даврининг қийинчилик ва мураккабликларидан бизни асрамоқда, мадад бўлмоқда.

Айни вақтда миллатимиз, халқимиз, шу жумладан, мард ва танти хоразмликлар ҳам ўз меҳнатлари ва фидойиликлари билан она юртимизнинг ҳар томонлама равнақига катта ҳисса қўшмоқдалар.

Бироқ бугун фурсатдан фойдаланиб, Хоразм халқининг оғир меҳнатини, заҳматкаш ва мислсиз бунёдкорлик фазилатларини чуқур эътироф этган ҳолда, йўл қўйилган хато ва камчиликлар, фойдаланилмаётган имкониятлар ва ҳал этилиши зарур бўлган айрим муаммолар тўғрисида очиқ-ойдин гаплашиб олишимиз керак.

Шуни алоҳида таъкидлаш керакки, вилоят аҳли бир қанча ибратли ишларни амалга оширмоқда. Жумладан, халқ хўжалиги тармоқларида мулкчиликнинг турли шакллари пайдо бўлмоқда. Кўпчилик саноат корхоналари, савдо ва маиший хизмат кўрсатиш шохобчалари, хўжаликлар давлат тасарруфидан чиқарилган. Бироқ иқтисодий ислоҳотларни чуқурлаштириш, халқ хўжалиги тармоқларини ривожлантириш, ижтимоий масалалар, ҳуқуқни муҳофаза қилиш ва кадрлар билан ишлаш борасида қатор муаммолар, хато ва камчиликлар ҳам бор.

Улар нималарда кўринади?

Аввало, **хусусийлаштириш ва кўп қиррали иқтисодиётни ривожлантиришда** юзакичилик, унинг моҳиятига чуқур етиб бормаслик ҳоллари мавжуд. Вилоятнинг Дружба шаҳри, Гурлан, Шовот, Урганч туманларида асосий ҳудудий дастур бўйича давлат корхоналарини хусусийлаштириш режалари бажарилмаяпти.

Вилоятда кўчмас мулк ва қурилиши тугалланмаган объектларни сотиш бўйича белгиланган топшириқлар ҳам бажарилмаган. 1995 йили бор-йўғи қурилиши тугалланмаган 8 та объект сотилган, холос.

Хусусийлаштиришдан тушадиган маблағларнинг ўз вақтида келиб тушмаганлиги оқибатида вилоят бизнес-фондидан бор йўғи 17 та корхонага кредит берилган.

Кичик ва хусусий корхоналар ташкил этиш бозор иқтисодиётининг асосидир. Биз ана шундай кичик, аммо самарали соҳани ривожлантирмас эканмиз, кўзлаган мақсадимизга етиш қийинлашади.

Хоразм — азалдан тадбиркорлар, ишбилармонлар юрти. Бироқ кейинги йилларда бу ерда оқсаш юз бермоқда. Биз мустақилликнинг дастлабки йилларида бу ерга келиб, 1992 йилдаёқ қурилган дўкон расталари, тадбиркорлар ишини кўриб, бутун мамлакатга ўрнак қилиб кўрсатган эдик.

Афсуски, ўтган уч йил давомида иш суръати жуда сустлашиб кетди. Айниқса, вилоятнинг Ҳазорасп, Хонқа, Шовот, Янгибозор туманларида аҳвол ачинарли, вилоят, шаҳар, туман ҳокимликлари, давлат мулкини бошқариш ва тадбиркорликни қўллаб-қувватлаш вилоят бошқармаси, бизнес-фонд, банк бўлимлари томонидан етарли эътибор ва зарур ёрдам кўрсатилмаганлиги натижасида 1995 йилда вилоятда рўйхатдан ўтказилган жами корхоналардан 2700 га яқини ёки ҳар уч корхонадан бири фаолият кўрсатмаган.

Урганч шаҳрида кичик, хусусий ва бошқа корхоналарнинг дебиторлик ва кредиторлик қарзлари, ссуда пуллари, уларнинг ундирилиши ва бошқа ишлари ўрганилмасдан, «фаолият кўрсатмаяпти» деган асосда давлат реестридан тушириш тўғрисида ноқонуний қарорлар қабул қилинган.

Кичик, ўрта ва хусусий корхоналарни ташкил этишда бирёқламалик кўзга ташланади. Улар ўз низомларида кўзда тутилган **халқ истеъмоли моллари ишлаб чиқариш ўрнига кўпроқ олди-сотди, воситачилик билан шуғулланишдан нарига ўтмаётир.**

Ўрта, кичик ва хусусий тадбиркорликни ривожлантириш, қишлоқ аҳолисининг турмуш даражасини яхшилаш асосидагина иқтисодиётимизнинг барқарор тараққиётига эришишимиз, халқимизнинг фаровон ҳаётини таъминлашимиз мумкин. Бу ҳақда халқ депутатлари Самарқанд ва Қашқадарё вилоятлари кенгашлари сессияларида ҳамда мамлакат Олий Мажлисининг тўртинчи сессиясида айтиб ўтилди.

Бу ерда яна бир бор такрор айтмоқчиман: **саноатни қишлоқ жойларга олиб бориш, уни кенг ривожлантириш, янги кичик ва ўрта корхоналарни қуриш ва қўшимча иш жойларини яратиш билан чекка жойларда яшаётган аҳолини ишлаб чиқаришга жалб этиш керак.** Аҳоли ўсишини ҳисобга олсак (вилоятда бу кўрсаткич 3 фоизни ташкил этади) бу тадбир нақадар муҳим ва долзарб эканини англаш қийин эмас.

Қишлоқ хўжалиги маҳсулотларини қайта ишлаш соҳасида янги технологиялар билан жиҳозланган қўшма корхоналарни ташкил этиш ва чет эл инвестицияларини жалб этиш иши ўз ҳолига ташлаб қўйилган. Мавжуд қўшма корхоналарнинг самарадорлиги паст. Ҳатто уларнинг учдан икки қисми ўз фаолиятини турли сабаблар билан тўхтатиб қўйган.

Урганч шаҳридаги Ўзбекистон-Жанубий Корея «Савдо уйи», Қўшкўпир туманидаги «Диёр», Дружба шаҳридаги «Питнак» ўзбек-турк қўшма корхоналари икки йилдан буён ишламаяпти.

Бунинг сабаби нимада? Нега хорижликлар катта умид билан келишади-ю, кўп ўтмай ноумид бўлиб қайтиб кетишади? Улар ё турли расмиятчилик, тўрачилик тўсиқларига ё таъмагирлик иллатларига учрамоқдалар. Айрим раҳбарлар ўзларининг шахсий нуқсонлари билан халқ ризқини кесмоқдалар.

Бугунги кунда Хоразм вилоятида 40 мингдан зиёд фойдали меҳнат билан банд бўлмаган киши бор. Энди бунга қишлоқ хўжалигидан озод қилинадиган ортиқча ишчи кучларини қўшинг. 1995 йилда меҳнат бўлимларига 13672 киши мурожаат қилган, 9734 киши иш билан таъминланган.

Адолат нуқтаи назаридан айтиш лозим:

кейинги йилларда Хоразмда саноатнинг ривожланиши кўзга ташланмоқда. 1995 йилда вилоят саноат корхоналари томонидан 1994 йилга нисбатан маҳсулот ишлаб чиқариш 29 фоиз кўпайтирилди. Умумий саноат маҳсулотининг асосий қисми давлат тасарруфида бўлмаган корхоналарда ишлаб чиқарилган. Бироқ, бу умумий кўрсаткичнинг орқасида ҳал этилмаган муаммолар мавжуд.

Вилоятда саноат маҳсулотлари ишлаб чиқаришда барқарорлик мавжуд эмас. Кўпчилик саноат корхоналарида маҳсулот ишлаб чиқариш ҳажмининг камайишига йўл қўйилмоқда. Баъзилари эса ўз фаолиятини тўхтатиб қўймоқда.

Халқ истеъмол моллари ишлаб чиқариш ҳажми ўтган йилга нисбатан ўсганлигига қарамай, зарур озиқ-овқат маҳсулотларидан гўшт, нон ва кондитер, ун ва макарон маҳсулотлари ишлаб чиқариш ҳажмининг камайганлиги бизни ташвишлантирмоқда.

Умуман, вилоятдаги 12 туман ва шаҳардан 8 тасида, жумладан, Хева шаҳри, Урганч, Қўшкўпир, Ҳазорасп туманларида саноат маҳсулотлари ишлаб чиқариш ҳажми камайтириб юборилган.

Вилоятдаги энг катта саноат корхоналари ҳисобланган «Хева гилами» ҳиссадорлик жамияти 1995 йилда 1994 йилга нисбатан 28 фоиз, Урганч шаҳридаги «Ширин» ҳиссадорлик жамиятида эса 56 фоиз маҳсулот кам ишлаб чиқарилганини қандай тушуниш мумкин?

Капитал қурилиш соҳасидаги сансалорлик, айниқса, боқимандалик кайфияти вилоятда сурункали касалликка айланган. Маҳаллий раҳбариятнинг эътиборсизлиги ва лоқайдлиги натижасида қурилишни маблағ билан таъминлашда турли молиявий манбаларни қидириб топиш иши ўз ҳолига ташлаб қўйилган.

Республика бўйича капитал маблағларнинг 67 фоизи ишлаб чиқариш объектлари қурилишига ва халқ хўжалиги тизимини такомиллаштиришга йўналтирилган бўлса, Хоразм вилоятида эса шу мақсадларга жами маблағларнинг 49 фоизи ажратилган.

Мамлакатимиз олдида янги технологияларни яратиш, маънавий ва жисмоний эскирган ускуналарни жаҳон стандартларига мос дастгоҳлар билан алмаштириш вазифаси турибди. Шунга асосан янги ускуналар сотиб олиш ва ўрнатишга аталган капитал маблағлар ҳажми кескин оширилмоқда.

1995 йилда шу мақсадлар учун республика бўйича жами маблағларнинг 30 фоиздан кўпроғи ажратилгани ҳолда, бу кўрсаткич Хоразмда атиги 8 фоизни ташкил этади.

Вилоят раҳбарияти капитал қурилишни вилоятнинг ўз кучи ва имкониятларидан фойдаланиб пул билан таъминлашда оқсаб қоляпти.

Шу ҳолда ажратилган капитал маблағларини ўзлаштирмасликни чидаб бўлмайдиган бир ҳол деб ҳисоблайман. Масалан, Туямўйин-Урганч сув қувури қурилишига ажратилган маблағнинг атиги 39 фоизи ўзлаштирилганлиги кечирилмас ҳолдир.

Вилоятга чет эл инвестицияларини жалб этиш масалалари билан деярли ҳеч ким шуғулланмаяпти. 1994 йилда 796 минг сўмлик чет эл инвестицияси ўзлаштирилган бўлса, 1995 йили бу кўрсаткич 128 минг сўмни ташкил этди.

Бозор муносабатлари ривожланаётган бир даврда алоҳида эътибор берилиши лозим бўлган талаблар бор. Булар, аввало, **маҳсулот сифатини ошириш, рақобатга чидамли маҳсулот ишлаб чиқариш, нархини камайтириш, истеъмолчиларнинг талаб-истакларини ўрганиш, улар билан бевосита алоқалар боғлашдир.**

Мана шу масалаларга етарли эътибор берилмагани оқибатида саноат корхоналари омборларида қарийб 3 миллиард сўмлик тайёр маҳсулот сотилмасдан турибди. Бу нима деган гап?

Республикамизда бозор муносабатлари ривожланиши баробарида **мулкчиликнинг турли шакллари** вужудга келмоқда. Бу тадбирларни амалга оширишимиздан асосий мақсад — мамлакатимизда мулкдорлар сафини кенгайтириш. Чунки мулк эгаси ҳеч қачон қўлидаги мулкка хиёнат қилмайди, авайлайди, уни ўз моддий фаровонлигининг манбаи деб билади.

Жойларда тушунтириш ишлари олиб борилмаяпти. Акциядорлар ўз улушларининг моҳияти ҳақида тўлиқ тушунчага, ўз пайларига мувофиқ олишлари лозим бўлган дивидендлар миқдори тўғрисида етарли маълумотга эга эмас.

Умуман олганда, 1995 йил якунига кўра акция сотган корхоналарнинг 30 фоизи сотилган акциялари учун дивиденд тўлай олмади! Жумладан, Хева сут, Янгибозор агрохимсервис, Урганч туман тайёрлов-сотиш ҳиссадорлик жамиятлари, Боғот агроқурилиш механизациялашган кўчма колоннаси ва бошқа ташкилотлар бу соҳада оқсамоқдалар.

Бундай нохуш аҳволни қандай изоҳлаш мумкин? Бу аҳоли ўртасида **қимматбаҳо қоғозларга** бўлган ишончни йўқотиш эмасми? Бу бутун иқтисодий ислоҳотларимиз обрўсини, самарасини ҳам пасайтирадиган, айни пайтда кечириб бўлмайдиган ҳол-ку!

Банклар, солиқ идоралари ва ҳокимларнинг таъсирчан чоралар кўрмаганлари, истеъмол моллари ишлаб чиқариш, пуллик хизмат кўрсатиш турларини кўпайтиришга эътиборсизлик билан қараётганликлари натижасида вилоятда **пул эмиссияси** ортиб бормоқда. Йил якунига кўра вилоятда эмиссия миқдори 64 фоизга етди. Бу режалаштирилган миқдорга нисбатан 42 фоиз кўп демакдир.

Боғот, Янгибозор, Қўшкўпир туманлари ҳокимликларининг бу соҳадаги фаолиятини ҳеч нарса билан оқлаб бўлмайди.

Келинг, яхшиси рақамларга мурожаат қилайлик.

Эмиссия миқдори Боғотда 77,6 фоизни, Янгибозорда 80,1 фоизни, Қўшкўпирда 85,5 фоизни ташкил этади. Ана энди мазкур туманлар ҳокимлари ўз фаолиятларига ўзлари баҳо беришсин.

1995 йил якунлари бўйича вилоятда чакана савдо обороти 1994 йилга нисбатан 88,5 фоизни ташкил этган, Дружба шаҳри, Хева, Боғот туманларида эса қарийб икки баравар камайиб кетган.

Мен Олий Мажлис сессиясида қишлоқ аҳолиси учун маиший хизмат шохобчаларини кенгайтириш масаласига алоҳида тўхтаган эдим. Бу жуда муҳим масала. Бу турмуш тарзимизни, маданий савиямизни белгилайдиган ҳодиса. Бироқ, **вилоятда маиший хизмат шохобчалари** аҳоли эҳтиёжига нисбатан 2-4 баробар кам ташкил этилган.

Вилоятда аҳолига пуллик хизмат кўрсатиш ҳам қониқарсиз аҳволда этилган. Ўтган йили аҳолига жами 530 миллион сўмлик хизмат кўрсатилган, бу кўрсаткич 1994 йилга нисбатан таққосланган нархда 52 фоизни ташкил этади. Жон бошига маиший хизмат кўрсатиш вилоят бўйича бор-йўғи 70 сўмга тўғри келмоқда.

Вилоятдаги **124 та ҳаммомдан 43 таси ишламайди.** 13 мингдан ортиқ аҳоли яшайдиган Қўшкўпир туманидаги Олтибой Қурбонов номли жамоа хўжалиги ҳудудида битта ҳаммом бор, у ҳам ишламай турибди. Бундай мисолларни бошқа туманлардан ҳам келтириш мумкин.

Ҳурматли, депутатлар!

Диққатингизни бир далилга тортмоқчиман. **16-асрда, Ҳожибхон замонида Хева хонлигида жами 800. минг, Хева шаҳрининг ўзида эса 18-20 минг одам яшаган.**

Ўша замонда Хева шаҳрида 3 та катта очиқ бозор, 1 та тим, яъни ёпиқ бозор, 15 та бозорча, 3 та катта ҳаммом, яна йигирмата масжид-мадрасанинг ҳар бирида тўла жиҳозланган ҳаммом мавжуд бўлган, яъни жами 23 та ҳаммом хизмат қилган. Ҳозирги кунда 52 минг одам яшаётган Хева шаҳрида ҳаммаси бўлиб 4 та ҳаммом, битта бозор ишлаб турибди, холос.

Буни қандай тушуниш мумкин?

Аҳоли сони ўсган, дунёқарашимиз ўзгарган, турмуш тарзимизни жаҳон андозаларига мослаштираётган бир пайтимизда бу аҳволни қандай баҳолаш мумкин?

Маиший хизмат соҳасини ривожлантириш вилоят, туман, хўжалик раҳбарларининг зиммасига юклатилган. Ҳар бир раҳбар ўз ташкилоти ҳудудида аҳоли учун қулай яшаш шароитини яратиш учун жавобгар. Буни тан олмайдиган ёки тушунмайдиган кишининг раҳбар бўлиб ишлашга маънавий ҳаққи йўқ.

Ҳурматли, дўстлар!

1995 йилда вилоят меҳнаткашлари деҳқончиликда юқори ҳосилдорликка эришиш, чорва маҳсулдорлигини ошириш ва аҳолининг бу маҳсулотларга бўлган эҳтиёжларини тўлароқ қондириш борасида фидокорона меҳнат қилдилар. Давлатга пахта сотиш режаси барча туманларда ошириб бажарилди.

Кези келганда яна шуни алоҳида таъкидлашим керакки, биз деҳқончиликда туб ўзгаришлар ясашимиз даркор. Бу ҳақда яқинда Вазирлар Маҳкамаси йиғилишида ҳам гапирган эдим. Энди мамлакат турли минтақалари табиий ва иқлим шароитидан келиб чиқиб, меҳнат сарфи ва унинг қийматини белгилаш тизимини яратишимиз керак.

Ер шароити ўта ёмон бўлган зоналарни аниқлаш, мазкур зоналардаги хўжаликларга ёрдам бериш тизимини ишлаб чиқишимиз даркор. Деҳқончиликда эскилик сарқити сифатида ҳозиргача мавжуд бўлган «тенглик» ижтимоий ва иқтисодий адолат тамойилларини қўпол равишда бузишдан бошқа ҳеч нарса эмас. Энди бунга чек қўйиш керак. Ана шунда деҳқонларнинг моддий манфаатдорлиги, ислоҳотларнинг мазмун-моҳияти ошади!

Шу ерда яна бир масала хусусида гапириб ўтишни лозим топаман. Биз умуман деҳқон, деҳқончилик ва ерга бўлган муносабатимизни ўзгартиришимиз керак. Илгариги жамоачилик, умумий манфаатдорлик кайфиятидан тезроқ қутулиб, ҳар қарич ер ризқу рўзимиз манбаи эканлигини, ундан шахсий манфаатдор бўлаётганимизни чуқур англамоғимиз даркор.

Биз ерга қанчалик меҳрли, саховатли бўлсак, ер ҳам бизга шунчалик саховат кўрсатади. Зотан, азалдан шарқда яхшиликка яхшилик билан, саховатга саховат билан жавоб бериш элнинг ҳам, эрнинг ҳам, ернинг ҳам удуми бўлган! Келинг, энди аждодларга муносиб бўлиб, қутлуғ анъаналарни бойитайлик!

Қишлоқ хўжалигида иқтисодий ислоҳотларни амалга ошириш натижасида мулк ҳақиқий эгаси қўлига ўтиб, мўл-кўл маҳсулот етиштириш учун қулай шарт-шароитлар яратилмоқда. Ҳукумат қарорлари асосида вилоятда 40 дан зиёд давлат хўжаликлари мулкчиликнинг нодавлат шаклларига ва 110 та чорвачилик фермалари ҳиссадорлик жамиятларига айлантирилди. Айни пайтда 878 деҳқон (фермер) хўжаликлари фаолият кўрсатмоқда.

Бироқ бу қишлоқ хўжалик маҳсулотлари етиштиришда кўзланган натижани бермаяпти. Хусусан, ўтган йили ғалла етиштириш бўйича топшириқлар барбод бўлди. Режалаштирилган 55 минг тонна ўрнига зўрға 38 минг тонна буғдой етиштирилди.

Республикамиз аҳолиси учун зарур бўлган шоли етиштириш ва давлатга сотиш режасини бирорта ҳам туман уддалай олмади. Дон ва шоли ҳосилдорлиги Урганч, Ҳазорасп туманларида 5, Хонқада 10, Хева, Янгибозор, Шовот туманларида 4—8 центнерга камайиб кетди.

Вилоятда бу кўрсаткич асосан ердан унумли фойдаланмаслик, илғор тажрибаларга суянмаслик, лоқайдлик ва меҳнатга муносабатнинг бўшашганлиги, раҳбар кадрларнинг эса жавобгарлик ҳисси камайганлиги оқибатида рўй бермоқда.

Ҳокимликлар ва мутасадди ташкилотларнинг **ҳиссадорлик жамиятига айлантирилган чорвачилик фермалари фаолиятини ташкил этиш** борасида жиддий хатоларга йўл қўйгани туфайли моллар сони 14,4 минг бош камайган. Бу хўжаликларда сут, гўшт етиштириш ва сотиш эса 1995 йилда аввалги йилга нисбатан пасайтириб юборилган. Ҳар юз бош сигирдан бузоқ олиш 6 тага камайган.

Вилоятда фермер хўжаликлари сонининг ўсишига қарамасдан, уларнинг улуши қишлоқ хўжалигида ишлаб чиқарилган умумий маҳсулот ҳажмида **сезиларсиз** бўлмоқда.

Энди биз **қишлоқ жойларда пайчиликни, хўжалик аъзоларининг умумий мулкдаги улушига қараб ҳақ олиш тизимини ривожлантиришимиз,** хўжаликлар равнақини таъминлашнинг турли шаклларидан фойдаланишни йўлга қўйишимиз даркор. Умуман биз қишлоқ хўжалигида энг замонавий, энг халқчил ва тўғридан-тўғри ишлаб чиқарувчининг манфаатига мос келадиган усулларни эгаллашимиз лозим.

Шу ерда бир амалий таклифни яна такрорламоқчиман. Қани, орангизда билимдон, мард ҳокимлар бўлса, уларнинг ҳар бири битта ёки иккита хўжаликни пай услубига ўтказиш, бу янги усулнинг самарасини амалда исботлаш учун майдонга чиқсин!

Ҳар бир ҳоким белни маҳкам боғлаб, ишга ижодий ёндошиб, янги усулни амалга оширишда яхши тажриба орттириб, ўзининг энг оқил ва тадбиркор раҳбар эканини бутун мамлакатга, халқимизга намоён қилсин.

Ҳурматли депутатлар!

Фуқароларнинг соғлиғини сақлаш ва мустаҳкамлаш нафақат тиббий, балки ижтимоий, сиёсий муаммо ҳамдир. Маълумки, ҳукумат мамлакатда **физкультура ва спортни такомиллаштириш,** айниқса, энг оммавий спорт тури бўлган футболни ривожлантириш тўғрисида алоҳида қарор қабул қилди.

Энди биз футболчиларнинг янги авлодини тайёрлашимиз ва тарбиялашимиз лозим. Ватанимиз спортининг халқаро нуфузини ошириш борасида кўп ишлашимиз лозим.

Спортнинг халқаро нуфузи деганн аслида нима ўзи? Спортимиз дунёга машҳур бўлса, демак, халқимизнинг ўзи ҳам барча мамлакатларга машҳур бўлади, нуфузи ошади, жаҳон аҳли кўнглида қизиқиш ва ҳавас уйғотади.

Шу ўринда ўтган йили Хитойга қилган сафаримизни яна бир марта эслаб ўтмоқчиман. Расмий сафар арафасида миллий футбол командамиз хитойлик рақибларини енгиб, Осиё чемпиони бўлган эдилар. Сафар чоғида бизнинг делегациямизни хитойликларга таништиришга эҳтиёж туғилгани йўқ. Қаерга бормайлик — ҳукумат қабулидан тортиб, оддий фирмалар жамоасига қадар — ҳамма-ҳаммаси бизнинг футболчиларимиз ютуғини албатта эслатиб ўтишди.

Сиз энди бир тасаввур этинг. Хитойда салкам бир миллиард икки юз миллион одам яшайди. Биргина футбол ўйини туфайли бизнинг ёш мустақил давлатимизни дунё аҳолисининг бешдан бир қисми таниди, билди, бизга ҳавас қилди!

Биз жон куйдириб, диёримизда спортни равнақ топтиришга шунчалик катта эътибор бераётганимизнинг боиси ҳам ана шунда. Яна такрор айтаман: спорт туфайли соғлом авлодлар вужудга келади ва мамлакат шуҳрати жумлаи жаҳонга тарқалади.

Ўтган йили Урганчнинг «Динамо» жамоаси олий лига таркибига кирди. Бу сўзсиз катта муваффақият. Бироқ бу вилоят спортида муаммо йўқ, деган гап эмас. Биз мамлакатнинг ҳар бир туманида қайсидир тур бўйича ғолиблар бўлишини хоҳлаймиз.

Яна бир ойдан кейин катта мусобақаларни бошлаймиз. Ана шу спорт кўригида барча туман ва шаҳарлар вакиллари иштирок этиши лозим. Бу олис истиқболни кўзлаган Ўзбекистоннинг буюк келажагини яратиш йўлидаги амалий иш. Халқ соғлиғини, фуқаролар саломатлигини мустаҳкамлаш энг асосий вазифалардан биридир. Биз ҳеч кимнинг тақдирига ҳеч қачон бефарқ бўлмаслигимиз керак.

Республикамизда **ёш авлод саломатлиги ҳақида қайғуриш давлат сиёсатига айланди.** Бу ҳаммамиздан ва ҳар биримиздан оналар ва болалар саломатлиги ҳақида кўпроқ ўйлашни, кўпроқ ишлашни тақозо этади. Шу боисдан ҳам оналар ва болаларга кўрсатиладиган тиббий хизмат сифатини тубдан яхшилаш, хизмат турлари сонини кескин кўпайтириш лозим. Вилоятда аҳоли саломатлигини сақлаш ва мустаҳкамлаш борасида олиб борилаётган ишлар қониқарсиз. Бугунги кунда вилоятда умумий касалланиш даражаси ўртача республика кўрсаткичидан 1,3 баробар юқори.

Муҳим ижтимоий масала, яъни қишлоқ аҳолисининг 45 фоизи, шаҳарлар аҳолисининг 20 фоизи тоза ичимлик суви билан таъминлаш ҳал этилмагани.

Касалхоналар ва поликлиникаларни тиббиёт техникаси билан таъминлаш ҳам қониқарсиз аҳволда. Мавжуд диагностика аппаратлари эскириб, яроқсиз аҳволга келган. Вилоят соғлиқни сақлаш тизимида кейинги 5 йил ичида бирорта ҳам санитар машинаси олинмади.

Айтинглар-чи, юқорида келтирилган фактлар экологик жиҳатдан ниҳоятда қийин минтақада жойлашган вилоят учун тўғри келадими? Бунинг учун ким жавоб бериши керак? Маҳаллий раҳбар ташкилотлар нима билан шуғулланаяпти?

Энди бу соҳани ривожлантириш учун барча шаҳар ва туман ҳокимлари, соғлиқни сақлаш тизимида ишлаётган мутасадди раҳбарлар ва мутахассислар халқ саломатлиги ҳақида жиддий бош қотиришлари лозим.

Давлатимизнинг энг муҳим вазифаларидан бири, бу — маънавий жиҳатдан баркамол инсонни тарбиялаш, таълим ва маориф тизимини такомиллаштириш, миллий уйғониш ғояси асосида маънавий ва руҳий жиҳатдан янги авлодни вояга етказишдир.

Биз ёш авлодни болалар боғчасига қатнаётган давридан бошлаб халқимизнинг асрлар давомида шаклланган шарқ педагогикаси, умумбашарий қадриятлар асосида тарбиялашимиз лозим. Бозор муносабатларига ўтиш даврида талабаларга иқтисодий билимларни, маркетинг, менежмент, бизнес соҳасида, бизнинг иқтисодий ривожланишимизда бу тушунчаларнинг моҳияти ва роли борасида кўпроқ билим беришимиз мақсадга мувофиқдир. Уларга чет тилларни мукаммал билиб олишлари, унда эркин мулоқот қилишлари учун барча шарт-шароитларни яратиб беришимиз керак. Бу бизнинг жаҳон миқёсига чиқишимизда муҳим омил бўлиб хизмат қилади.

Ҳозирги кунда **халқ таълими тизимида** қандай ишлар амалга оширилмоқда? Тўғрисини айтиш керак, халқ таълими муассасалари ўз ишини янгича шароитларда ниҳоятда секинлик билан қайта қурмоқда. Бу бевосита Хоразм вилояти халқ таълими раҳбарларига ҳам тегишли.

1994-95 ўқув йилида вилоятда олий ва ўрта махсус ўқув юртларини тамомлаган мутахассисларнинг ҳар беш нафаридан бир нафари ҳанузгача иш жойларига етиб келгани йўқ.

Ваҳоланки, ҳозирги кунда умумтаълим мактабларида 780 нафар ўқитувчи етишмайди. Математика, информатика, ўзбек тили, физика, химия, тарих фанлари ўқитувчиларига эҳтиёж ниҳоятда катта.

Вилоят бўйича болаларни боғчаларга жалб этиш 20 фоизни ташкил этади. Бу кўрсаткич 1991 йилга нисбатан 12 фоиз камайган. Ҳозирги кунда 4490 ўринга эга бўлган 53 та болалар боғчаси ёпиб қўйилган. Мавжуд ишлаётган боғчаларнинг ишини ҳам қониқарли деб бўлмайди. Уларнинг аксарияти Қишлоқ хўжалиги вазирлигига қарашли.

Ҳонқа тумани «Хоразм» жамоа хўжалигидаги боғчалар текшириб кўрилганда, биноларнинг яхши иситилмаслиги, сув йўқлиги, 90 ўринга мўлжалланган «Пахтаой» номли боғчада атиги 30 нафар бола борлиги, тайёрланаётган овқатларнинг сифатсиз экани аниқланди, болалар сариёғ, гўшт истеъмол қилмаяпти. Аксарият мактабгача тарбия муассасаларида идиш-товоқлар етишмайди.

Жамоа хўжалиги бошқарувининг раиси Р. Шаников эса ўтган йили 7 миллион сўм фойда олганига қувониб юрибди. Болалар боғчалари, фельдшерлик-акушерлик пунктлари аҳволидан хабар олиш, уларга кўмаклашиш, муаммоларини ҳал этиш ҳам раҳбар зиммасида-ку!

Фақат режа кетидан қувиб, катта даромад олингани билан керкайиб юриш замони ўтиб кетди. Ҳозирги раҳбар хўжалигининг ҳар томонлама ривожланишини таъминлаши керак. Ёнида пули **бўлиб, ундан фойдаланишни билмаган раҳбарни ёки бойлигини фарзандидан қизғанган отани қандай баҳолаш мумкин?**

Вилоят халқ таълими бошқармаси раҳбарияти тизимнинг ҳозирги аҳволи билан ҳар томонлама етук, янгича фикрлайдиган, янги технологияларни жорий эта оладиган, маънавий-руҳий жиҳатдан замонавий соҳаларда фаолият кўрсата биладиган ёшларни тайёрлашга қодирми?! Афсуски, йўқ! Биз бу соҳадаги фаолиятимизни бутунлай ўзгартиришимиз, жаҳоннинг энг илғор тажрибалари билан Шарқ педагогикаси анъаналари уйғунлашган мукаммал тизим яратиб, дастур ишлаб чиқишимиз лозим.

Вилоятдаги аксарият **кутубхоналарнинг иши** бугунги кун талабига жавоб бермайди. Бозор муносабатларини шакллантириш, иқтисодий ислоҳотларни такомиллаштириш масалаларига бағишланган адабиётларни кенг жамоатчиликка тақдим этиш ва тарғиб қилиш йўлга қўйилмаган. Мустақилликка хизмат қиладиган илмий-оммабоп китоблар йўқ ҳисоби.

Ҳонқа тумани ҳокимлиги биносининг олдида жойлашган кутубхонада ҳамон КПССнинг турли съездлари материаллари, ўз аҳамиятини аллақачон йўқотиб бўлган сиёсат ва иқтисодиёт масалаларига доир адабиётлар авайлаб сақланмоқда.

Шовот туманининг баъзи жойларида собиқ КПСС Марказий Қўмитаси Сиёсий бюроси аъзоларининг портретлари ҳамон кўз-кўз қилиб қўйилганини, бу ердаги стадион ҳалигача Ленин номида эканлигини қандай тушуниш мумкин?

Бу нима деган гап?! **Эски тузумни қўмсашми ёки лоқайдликми? Бу — ўтмишни соғинишми, уни ташвиқ қилишми ёки янгиликни онгли равишда инкор этишми?**

Бу туманларда, «Э, оғайни, кўзингни оч, уйғон, замон ўзгарганига, янги ҳаёт ва янги сиёсат кириб келганига беш йил бўлаяпти. Тур, кўрпангни йиғиштир, дейдиган зот борми?!»

Очиғини айтаман: айрим қўшни мамлакатлардаги хаёлпараст «сиёсатдон»лар ўтмишга қайтиш ҳақида сафсаталар тўқишмоқда. Бу орамиздаги баъзи эътиқоди заиф, иймони суст кишиларни чалғитмоқда. Истиқлолимиз ғанимлари худди ана шу «заиф» томонларимиздан усталик билан фойдаланишмоқда.

Кези келганда яна такрор ва такрор таъкидлайман: Ўзбекистон халқи ва давлатининг йўли битта — озодлик ва эркинлик, мустақиллик ва туб ислоҳотларни амалга ошириш!

Бошқа йўл йўқ! Биз ана шу йўлдан қатъий борамиз! Ундан чекинадиган, унга тўсиқ бўладиган ҳар қандай кучга қарши турамиз. Шунинг учун биз ношуд, лаёқатсиз ёки онгли равишда ишимизга халақит берадиган кишилар билан келиша олмаймиз.

Ҳурматли депутатлар!

Туризм — содда қилиб айтганда дунёни тушуниш, дунёни англаш, шу билан бирга дунё саҳнига чиқиш демакдир. Биз ана шу муҳим соҳани ривожлантиришимиз, унинг кенг имкониятларидан фойдаланишимиз керак.

Тошкент, Самарқанд, Бухоро ва Хева каби шаҳарларимизнинг 2500—3000 йиллик тарихи бор. Бу — жуда катта маънавий бойлик. Уни сайёҳликни ривожлантириш йўли билан моддий бойликка айлантириш мумкин.

Қолаверса, дунё халқлари юртимизга қанча кўп келса, шунча кўп танилмиз, шунча кўп имкониятларимизни кўрсатамиз. Бунинг учун энг аввало меҳмонларга хизмат кўрсатиш маданиятини оширишимиз, уни жаҳон андозаларига тенглаштиришимиз керак.

Европада шундай мамлакатлар борки, хариталарда кўринмайди. Бироқ ўз аҳолиси сонидан 90-100 баробар кўп сайёҳларни қабул қилади. Фақат шу йўл билан бутун мамлакат тараққиётини таъминлайди.

Бу йил 2500 йиллигини нишонлайдиган Хева шаҳрига эса кейинги тўрт йилда ҳаммаси бўлиб 15 мингдан ортиқроқ хорижлик сайёҳ келган. Бу ўзининг кенг имкониятларини кўрсата билмасликдан, ношудлик ва уқувсизликдан бошқа ҳеч нарса эмас.

Азиз дўстлар!

Биз ҳуқуқий демократик адолатли давлат қуриш йўлидан бораяпмиз. Биз, мамлакат фуқаросининг кимлигидан қатъи назар, **қонун олдида тенглигига, қонун устиворлигига** эришишга интиламиз. Афсуски, ҳаёт ҳали бу борада қатор тўсиқларни енгиш кераклигини кўрсатмоқда.

Албатта, бу борада анча-мунча иш қилинди. Жумладан, республикада содир этилаётган жиноятлар йилдан-йилга камайиб бормоқда. Таққослаш учун олганимизда, ҳар 10 минг аҳолига тўғри келадиган жиноятлар Россияда 184 та, Қозоғистонда 98 та бўлса, Ўзбекистонда 30 тани ташкил этади. Хоразм вилоятида ҳам бу соҳада сезиларли иш олиб борилмоқда.

Бироқ бизни ташвишга соладиган айрим ҳолатлар ҳам мавжуд. Вилоятда содир этилаётган жиноятларнинг ярмидан кўпини гиёҳвандлик ва мулкни ўғирлаш билан боғлиқ жиноятлар ташкил қилмоқда. Маълумотлар гиёҳвандлик билан боғлиқ жиноятлар, айниқса, Дружба шаҳрида, Боғот, Ҳазорасп туманлари ва Урганч шаҳрида кенг тарқалганини кўрсатмоқда. Наркотик моддаларни ташиш ва уни истеъмол қилиш ҳоллари кўпайиб бормоқда. Бунга бефарқ қараб бўлмайди.

Фуқаро Е. Мадаминов 30 килограмм миқдордаги наркотик моддани сотиш мақсадида сақлагани учун Урганч шаҳар суди томонидан 7 йил муддатга озодликдан маҳрум қилинган, ваҳоланки, қонунда 15 йил муддатгача озодликдан маҳрум этиш жазоси кўрсатилган. Бу иш вилоят судининг ҳайъатида қайта кўриб чиқилиб, тайинланган жазони ноқонуний равишда икки йил муддат қилиб белгилаган.

Вилоятда содир этилаётган жиноятларнинг ярмига яқини гиёҳвандлик билан боғлиқ. Хўш, наркобизнесга қарши кураш кучайтирилиши лозим бўлиб турган бир пайтда вилоят суди ҳайъатининг бундай «мурувват»ни қандай тушунса бўлади? Бу кўнгилчанликми, уқувсизликми ёки инсонпарварлик ниқоби остидаги шахсий манфаатпарастликми?!

Бунинг орқасида фақатгина пора — порахўрлик бор.

Вилоят суди ҳайъатининг хатоси Республика Олий суди томонидан тузатилиб, дастлабки суд ҳукми ўз кучида қолдирилди. Энди вилоят суди раиси Ҳ. Жуманиёзов ўзини нима билан оқлайди?

Вилоятда суд жараёнида адолат принципларини мустаҳкам ушламаган, мавжуд қонунчиликни қўпол равишда бузган 10 дан ортиқ судья ўз лавозимларига қайта тайинланмади.

Жиноятларнинг ҳар учтадан биттаси ҳеч қаерда ишламай ва ўқимай юрганлар томонидан содир қилинмоқда. Ўтган йили ҳали 18 ёшга тўлмаган 81 нафар ўсмир жиноятга қўл урган. Бу ҳолат тарбиявий ишларнинг суст ва самарасиз эканлигидан дарак беради.

Бедарак йўқолган 24 киши қидириб топилмаган. Олдинги қонунбузарлиги учун судланиб, жазони ўтаган, айниқса, қамоқхонадан озод қилинган шахсларга нисбатан профилактик тадбирларнинг самарасизлиги оқибатида такрорий жиноятлар 11,0 фоиз кўпайган. Жиноят содир этишга мойиллиги учун ички ишлар органларида ҳисобда турганлардан 41 киши яна жиноят содир этган.

Талон-торож, дўкон ва омборхоналардан товарларни ўғирлаш, гуруҳ бўлиб жиноят қилиш ҳоллари йилдан-йилга ошмоқда. Ўтган йили 117 жиноят очилмай қолган, 41 жиноят иши ким содир қилгани аниқланмаганлиги учун тергов ишлари тўхтатиб қўйилган.

Вилоятда Шарқ аёлларига хос бўлмаган ҳодисалар юз бермоқда. Жумладан, улар ўртасида товламачилик, ўғирлик, ўз шаънига доғ тушириш каби жиноятлар кўпайиб, бир йилда 163 тани ташкил этади.

Вилоятда хотин-қизлар қўмиталари, маҳалла ва бошқа жамоат ташкилотлари борми ўзи? Улар нима билан шуғулланяпти? Ташкилий-тарбиявий, маданий-маърифий ишларни жонлаштиришга масъул бўлган шахслар қаерда?

Ташкилотларда кўзбўямачилик, нотўғри ҳисобот бериш ҳоллари

(Давоми 3-бетда).

ХАЛҚИМИЗНИНГ ЙЎЛИ — МУСТАҚИЛЛИК, ОЗОДЛИК ВА ТУБ ИСЛОҲОТЛАР ЙЎЛИДИР

(Давоми боши 2-бетда).

авж олмоқда. Худди ана шундай ҳолатдаги 31 жиноят ҳисобдан яширилган.

Ҳуқуқни ҳимоя қилиш органларининг айрим нопок ходимлари ўз вазифасини суиистеъмол қилиб жиноятга қўл урмоқда.

Урганч шаҳар ички ишлар ходимлари милиция катта лейтенанти Лобжанидзе ва милиция капитани Бобожонов таъмагирлик қилиб пора олгани учун жиноий жавобгарликка тортилиб, узоқ муддатга озодликдан маҳрум қилиндилар. Божхона хизмати ходими Р. Абдуллаевнинг ўзи ноқонуний равишда республика ташқарисига қорамол терисини чиқаришда қатнашгани ва сохта ҳужжатлар тузгани учун жиноий жавобгарликка тортилган.

Ҳуқуқни муҳофаза қилувчи идораларни ва, айниқса, ички ишлар идораларини нопок ходимлардан тозалаш шу идора раҳбарларининг бурчи эмасми? Уларга ўз вазифаларини таъкидлаб, уқтириб туриш керакми?

Ҳуқуқни муҳофаза этувчи идоралар — милиция, суд, прокуратура ходимлари сафларини малакали, Ватанга ва ўз бурчига садоқатли, инсофли, ёш, иқтидорли ва замон талабига жавоб берадиган кадрлар билан тўлдириш ишлари кучайтирилиши лозим.

Вилоятда қонунчиликни янада мустаҳкамлаш, қонунбузарликнинг олдини олиш ва жиноятчиликка қарши курашни кучайтириш, умуман, ҳозирги иқтисодий ислоҳотлар даврида қонун устиворлигини таъминлаш ҳар бир мутасадди раҳбар ва айниқса ҳуқуқ-тартибот идораларининг долзарб вазифаси бўлиб қолиши керак.

Азиз дўстлар!

Ислоҳотларнинг тақдири, унинг қай даражада амалга оширилиши биринчи навбатда **кадрларнинг малакасига, уларнинг ўз ишларини қай даражада ўзлаштириб олганликларига, юртпарварлиги ва фидойилигига боғлиқ.** Бунинг учун биз янгича фикрлай оладиган, янги технологиялар асосида ишлай биладиган, замонавий соҳаларни чуқур эгаллаб, самарали фаолият кўрсатадиган ёшларни тарбиялашимиз ва уларга таянишимиз лозим.

Хоразм вилояти ҳокимлиги бу муҳим ишга юзаки ёндошмоқда. У атрофлича таҳлилларга ва кадрлар сиёсатининг аниқ концепциясига эга эмас. Айрим шаҳар, туман ҳокимларининг ўринбосарлари билан ўтказилган суҳбатларда уларнинг ҳаётдан узилиб қолганлиги, ҳамон эскича ишлашга мойиллиги кўзга ташланди. Уларнинг аксарияти иқтисодий ислоҳотларни амалга ошириш билан боғлиқ бўлган қонун-қоидаларни, Президент фармонлари ва ҳукумат қарорларини чуқур англаб етмайди, ўз фаолиятларини замон талабларига мослашга қодир эмас.

Вилоят ҳокимлиги тасарруфига олинган кадрларнинг ўртача ёши 51 ёшни, туман ва шаҳар ҳокимларининг ёш даражаси эса 52 ёшни, янги заҳирага танланган кадрларнинг ўртача ёши эса 40 ёшдан юқорини ташкил этмоқда.

Нима учун орангизда 30-35 ёшлардаги навқирон йигит-қизлар оз?! Бу кимнингдир ҳаловат истагими, ёшларнинг шиддатидан ҳадиксирашми ёки янгича ишлашга қодир бўлмаган ношуд раҳбарнинг мансаб курсисидан айрилиб қолиздан чўчишими?

Бу саволларга жавоб топишимиз керак.

Ҳокимият тасарруфидаги масъул лавозимларга танланган 586 кадрдан бор-йўғи 9 фоизга яқинроғини 35 ёшгача бўлган йигит-қизлар ташкил этишини нима билан изоҳлайсизлар?

Яна бир камчилик шуки, вилоятда ва туманларда кадрларни танлаш ва жой-жойига қўйишда қариндош-уруғчилик, таниш-билишчилик иллатлари илдиз отмоқда. Айрим туман ҳокимлари ўғилларини ўзлари бошқараётган ҳудудда раҳбарлик лавозимларига тайинлаганига, ҳокимликдаги турли вазифаларга эса қариндошлари, таниш-билишларининг ўғилларини қабул қилганлигига нима дейиш мумкин? Мана сизга ҳокимнинг маънавий қиёфаси!

Биз жуда яхши биламиз: айрим туманларда талай аҳмоқгарчиликлар содир этилган. Уй сотиш ва уй олиш, машина сотиш ва машина олиш масаласида айрим ҳокимларнинг иштаҳаси жуда зўрайиб, ҳаддан ошиб кетган.

Бундай ҳолатларни ўрганиб, тегишли чоралар кўришни биз албатта охирига етказишимиз шарт.

Вилоят ҳокимлигида кадрларни танлаш, тарбиялаш ва жой-жойига қўйиш ҳамда уларни ўзлари эгаллаган лавозимларига нисбатан масъулиятини оширишда жиддий нуқсонлар аниқланмоқда.

Ўтган йили вилоят ҳокимлигининг рухсати билан қиймати 5 миллион 900 минг АҚШ доллари бўлган 25 минг тонна гуруч, Вазирлар Маҳкамаси қарори билан тақиқланганига қарамай, вилоятдан ташқарига маҳсулот айирбошлаш йўли билан чиқариб юборилган. Эвазига автомобиль, мотоцикл, конфет, мебель, спиртли ичимликлар сингари кундалик турмушимизга унчалик зарур бўлмаган маҳсулотлар олиб келинганлигини қандай тушуниш мумкин?

Айни пайтда аҳоли эҳтиёжини қондириш учун республикага четдан 10 минг тонна шоли олиб келинган. Бундай қимматбаҳо маҳсулотни кераксиз молларга айирбошлашдан ким манфаатдор?

Ёш кадрларни тарбиялаш, улар фаолиятини назорат қилиб бориш ўз ҳолига ташлаб қўйилган. Бунинг оқибатида Урганч шаҳар Ёшлар иттифоқининг биринчи котиби С. Оллоберганов рэкет гуруҳи ташкил этиб, жиноят содир қилганлиги учун узоқ муддатга озодликдан маҳрум этилди. Бу шаҳарда ёшлар билан ишлаш муаммосининг нақадар аянчли эканлигидан далолат беради.

Биз ҳамма вақт, фаолиятимизнинг ҳар бир дақиқасида кадрлар тарбиясига жиддий эътибор бермоғимиз лозим. Раҳбарликнинг турли даражасида ишлаганимиз билан биринчи навбатда ота-она эканлигимизни, фарзандлар камоли учун масъуллигимизни унутмаслигимиз керак.

Кейинги йилларда туман ва шаҳар ҳокимликларида ташкилот ва корхона раҳбарларининг давлат ҳамда жамоа мулкига тўғри муносабатда бўлишига ва уни асраш масалаларига эътибор берилмаяпти. Натижада 1995 йилда молиявий текшириш ўтказилган 495 ташкилот ва муассаса раҳбарларидан 303 нафари давлатга 4,5 миллион сўм зарар етказганлиги маълум бўлди. Шу жумладан, халқ таълими муассасаларида 616 минг сўмлик, соғлиқни сақлаш муассасаларида эса 283 минг сўмлик камомад, ўғирлик, маблағларни ноқонуний сарфлаш ҳолатлари аниқланган.

Халқнинг дардига бефарқ қарайдиган, ўз манфаатидан бошқа нарсани ўйламайдиган, худбин ва таъмагир раҳбарлар мамлакатимиз равнақига, халқимиз фаровонлигига тўсиқ бўлмоқда. Энди улар билан муроса қилиб бўлмайди. Бизга шундай раҳбарлар керакки, токи улар элим деб, юртим деб куйиб-ёнсинлар, ўз ҳаловатидан кечиб меҳнат қилсинлар!

Барча бўғинларда инсофли, диёнатли, билимдон, тажрибали раҳбарлар бошчилик қилмас экан, мустақил мамлакатимизнинг обрўси, унинг манфаати учун мардлик, жонкуярлик билан ишламас экан, ишларимиз кўнгилдагидек бўлмайди.

Қадрли дўстлар! Муҳтарам Хоразм аҳли!

Мен мамлакат Президенти сифатида бу ерга фақат сизларни танқид қилиш учун, деҳқонча тил билан айтганда, «дўппослаш» учун келганим йўқ.

Камчилик ва нуқсонларни фош этиш, тартиб ўрнатиш учун мамлакат Президенти келиши мутлақо шарт эмас. Яна айтаманки, ёшулли Каримов келиб хатоларимизни айтади, кейин биз уларни тузатамиз, деб ўйлаганлар катта хато қилади!

Шу юрт фарзанди эканман, Хоразмда рўй берган ҳар бир кўнгилсиз ҳол учун менинг ҳам жоним оғрийди. Шу юртнинг раҳбари сифатида ҳар бир кўнгилсиз ҳол учун мен ҳам жавобгарман.

Яхшилаб тушуниб олингларки, мен бу муқаддас заминга қаттиққўл терговчи ёки тафтишчи сифатида келганим йўқ.

Сизлар билан, дунё кўрган ёшулли инсонлар билан Хоразм вилоятининг бугуни ва келажаги ҳақида гаплашиб олишимиз керак.

Бугунги учрашувдан муддао шуки, сизу биз Хоразмнинг ўзига хос муаммолари, олдимизни тўсиб турган тўсиқлар ҳақида очиқ-ойдин гаплашиб олишимиз керак ва уларнинг ечимини топишимиз зарур.

Ниятимиз шуки, муаммоларни аниқлаб олиб, ундан кейин вилоятдаги мавжуд имкониятларни, агар вилоятнинг ўз кучи етмаса, унда бутун мамлакатда мавжуд салоҳиятни, имкониятлар ва ресурсларни Хоразмдаги муаммоларни ечишга, хоразмлик инсонларнинг оғирини енгил қилишга сафарбар этишимиз даркор.

Қандай масалалар ҳақида биринчи навбатда гап кетяпти?

Биринчи навбатда Хоразмда ер муаммосини оқилона ечиш лозим.

Бу масаланинг бир неча қирраси бор. Ҳаммамиз яхши биламиз: Хоразм вилоятида ҳар бир қарич ер олтин билан тенг. Бу ернинг унумдорлигини ошириш, унинг мелиоратив ҳолатини яхшилаш, ҳосилдор ерларнинг оборотдан чиқиб кетишига чек қўйиш, керак бўлса, барча имкониятларни ишга солиб янги ерларни ўзлаштириш — Хоразм учун энг долзарб вазифа.

Агар шу вазифани уддаласак — марра бизники, Хоразмлик инсонларга деҳқончилик борасида тенг келадиган кишиларни топиш қийин. Ишнинг кўзини биладиган, тупроққа бир қарашда бўлажак ҳосилнинг чўғини аниқлаб берадиган миришкор деҳқонлар мана шу заминда яшайди.

Мен Вазирлар Маҳкамасида бўлиб ўтган мажлисда ер бонитети баллари асосида мамлакатимизда ер кадастрини тузишга ва шу кадастрга биноан деҳқонларимизнинг меҳнатига ҳақ тўлашни талаб қилганимдан хабардорсизлар.

Орол фожиаси қўшни Қорақалпоғистон билан Хоразм воҳасига, унинг иқлими-табиатига ҳам таъсири жуда салбий бўлаётганини ҳаммамиз яхши биламиз. Бу фожианинг энг ёмони, энг оғир таъсири шу заминда яшаётган одамзотнинг соғлиги-саломатлигига бўлса, шу қаторда деҳқон тақдирига тушаётган оғирлигини ўлчаб бўлмас. Фақатгина бир мисол: **Хоразм деҳқонлари ҳар йили 15 миллион тонна тузни даладан ювиб чиқаради!**

Тошкент, Сирдарё, Жиззах вилоятлари гектарига 25-28 центнердан ҳосил кўтарадиган бўлса, Хоразм вилояти йилига ернинг шўрини 3-4 марта ювиб, 30-35 центнердан ҳосил олади. Буни ким ҳисоблайди, буни ким қадрлайди?

Бунинг илдизи ва асоси, аввало— хоразмлик деҳқонларнинг фидойи эканi, заминга меҳрида, Ватанга муҳаббатида, ориятида, иймонида!

Бундай ҳолни нафақат пахтачиликда, балки ғаллакорлик, сабзавотчилик ва деҳқончилининг бошқа тармоқларида ҳам кўриш мумкин.

Бугунги муаммоларнинг энг муҳими — Хоразмда янги ерларни ўзлаштириш ва ер унумдорлигини сақлашдир.

Муҳтарам дўстлар, агар биз Хоразм воҳасида янги ерларни ўзлаштириш имконини топсак, унда минглаб одамлар ишли бўлади.

Иккинчи масала биринчиси билан чамбарчас боғлиқ. Хоразмдаги энг йирик муаммо — сув муаммоси. Деҳқончилик сув билан тирик. Бу ҳақиқатни сизлар мендан ҳам яхшироқ биласизлар.

Ер суғориладиган сув ҳам, ичимлик суви ҳам Хоразмда бирдай муаммо. Хоразм даласига келадиган сув, аввало, 1 миллион гектар ернинг шўрини, дренаж оқизиқларини ўзида жамлаб, кейин бу ерга келади. Хоразм даласига келадиган сув аввал 5-6 миллион одам яшайдиган вилоятлардан ўтиб келади.

Айниқса, ичимлик сувининг ҳар томчиси бу ерда жуда қиммат. Туямўйин-Урганч сув қувурининг иккинчи навбатини тезроқ тугатиш керак. Одамларнинг эҳтиёжини, соғлиғини ҳимоялаш мақсадида Хоразмда шиша идишда ичимлик сув чиқарадиган завод қуриш қўлимиздан келмайдими? 3-4 миллион доллар топиб, Америкадан ёки Европадан энг замонавий технологияга асосланган завод олиб келишни ҳукумат зиммасига юклаш керак.

Токи тоза ва ширин сув ҳар бир қишлоққа, ҳар бир хонадонга кириб борсин. Бу айниқса ёшлар учун, болалар учун керак. Хоразмда сариқ касали кўп. Мен буни жуда яхши биламан. Бир вақтлар мен ўзим ҳам шу дардга чалиниб, Украинанинг Трускавец деган жойига бориб даволанардим. У ерда кимни кўп учратиш мумкин? Хоразмдан ўз дардига даво қидириб борган инсонларни.

Бирор юқумли касаллик кўпайса, биринчи навбатда тиббиёт ходимларини айблаймиз. Лекин айб асли бечора медикларда ҳам эмас, балки сувнинг ва табиатнинг тоза эмаслигида. Ичимлик суви масаласини ҳал этиш билан биз энг катта ижтимоий муаммони ҳам ҳал этамиз. Бу шунчаки қуруқ ваъда эмас, насиб этса, бир-икки йил ичида амалга ошадиган иш.

Учинчи масала — Хоразмда коммуникацияни ривожлантириш, темирйўл, автомобиль йўли, телекоммуникация, замонавий алоқа қанчалик тез ривожланса, Хоразм вилоятининг равнақи ҳам шунчалик тезлашади. Бошқа вилоятлар билан, мамлакат маркази билан, қўшни давлатлар билан алоқаси янада яхшиланади.

Тўртинчи масаланинг бир қисмини олдинроқ ҳам айтиб ўтдим. Айбга буюрмайсизлар, дўст ачитиб гапиради, душман кулдириб гапиради: сизларда эски замондан қолган «гигантомания» касали бор. Ҳаддан ташқари катта корхоналарни қуришга, шу билан ўзларингизни кўрсатишга ҳаракат қиласизлар.

Мен неча йилдирки, кичик, ихчам корхоналар қуринглар деб гапираман. Мана, биргина Хеванинг ўзини олиб қарайлик. Хева фақат меъморий обидалар билан эмас, балки косиблари санъати билан ҳам дунёга донг таратган эди.

Нега Хевада, бошқа шаҳарларда, шаҳар атрофидаги қишлоқларда касаначиликни ташкил қилиб бўлмайди? Шу баҳонада уйда ўтирган қанчадан-қанча опа-сингилларимизни иш билан таъминлаш мумкин-ку?

Турли касблар — кулоллар, тунукачилар, пичоқчилар, қадоқчилар, дўппидўзлар, телпакдўзлар ва ҳоказо касбларни қайта тирилтириб, неча минглаб одамларни иш билан, бозорни эса мол билан тўлдириб бўлмайдими?

Бўлади. Бунинг учун қунт керак, ҳафсала керак, меҳр керак, янада муҳими — масъулият керак. Шу ишни қилинглар. Керак бўлса, майда косибларни солиқ тўлашдан махсус қарор билан озод қилиб берамиз.

Ҳурматли дўстлар!

Шуни айтишим керакки, танқид қилиш ёки тасаннолар айтиш ҳамманинг ҳам қўлидан келади.

Мен бугун сизларга Хоразм вилоятининг келажак тараққиётини белгилайдиган махсус давлат дастурини тузишни таклиф қиламан. Вилоятнинг экологик аҳволини яхшилаш, ер-сув масалаларини ҳал этиш — асло кечиктириб бўлмайдиган масала.

Керак бўлса, ҳукумат раҳбарлари вазирлар ва мутасадди раҳбарлар шу ерга келиб ўтирсин, масалани ечсин, ҳал қилсин.

Бешинчи масала — кадрлар масаласи. Хоразмда қадрлар етарли. Сизларга четдан одам олиб келиб, мансабга тайинлаш ақлдан эмас. Лекин масаланинг бир тарафи борки, бу — ёш авлодни, ёш мутахассисларни, ёш раҳбарларни тарбиялаш, ўқитиш, уларни жаҳон миқёсига чиқариш.

Бу — аслида барчамизнинг вазифамиз. Хоразмдаги ёшларни ўқитиш, нафақат юртимизда, балки чет эллардаги энг нуфузли олий мактабларда ўқитишни ўз зиммамизга олишимиз даркор. Хоразмда махсус коллеж, лицей ва бошқа ўқув юртлари тизимини кенгайтириш лозим.

Мен аниқ ишонаман: гурланлик ёки хевалик, ҳазораспик ёки хонқалик болалар, худо хоҳласа, Оксфорд ёки Гарвардга бориб таълим олади, дунёнинг мана мен деган олим одамлари билан бемалол баҳслашадиган бўлади!

Азиз дўстларим, ватандошларим!

Халқи шижоатли, бунёдкор, янгиликни ўз вақтида илғаб, уни ҳимоя қила оладиган мамлакатнинг келажаги буюк бўлади. Чунки ҳар қандай буюклик халқ даҳоси, халқ қудрати, халқнинг беқиёс иродаси билан дунёга келади. Мен ҳар доим мамлакатимиз ва халқимиз ҳақида ўйлаганимда унинг сиймосида ана шундай бунёдкорни кўраман ва фахраланаман.

Ўйлайманки, Хоразм вилояти фаоллари, барча меҳнаткашлари ориятли, шижоатли, фидойи ва мард халқимизнинг ҳақиқий вакиллари йўл қўйилган хато ва камчиликларни тезкорлик билан бартараф этиб, 1996 йилда туб ислоҳотларни янада чуқурлаштириб, янги, илғор тажрибаларни ўзлаштириб, мустақил Ўзбекистонимизнинг равнақига ўзингизнинг муносиб ҳиссангизни қўшишингизга қатъий ишонаман.

Сўзимнинг охирида сизлар — хоразмлик биродарларимиз хусусида яна икки оғиз сўзлашга ижозат бергайсиз.

Албатта, биз ҳаммамиз ягона миллат, ягона халқимиз. Айни замонда, Ўзбекистон шундай бир ажойиб мамлакатки, унинг турли минтақаларидаги одамлар ўз табиатлари, феъл-атворлари билан бир-бирларидан ажралиб турадилар.

Фарғона водийсида вилоятлар аҳлини дўппидаги «қалампир» шаклига қараб ажратиш расм бўлган. Биламизки, хоразмлик ёшуллилар бошларига кўпроқ чўгирма-телпак кийишни маъқул кўрадилар. Аммо гап дўппи ёки чўгирмада эмас. Гап — бизнинг бирлигимизда, иймонимизнинг бутунлигида, ғайратимиз зўрлигида, меҳнатга бўлган чексиз меҳримизда.

Хоразмнинг меҳнаткаш аҳли олдида ҳар қанча бош эгсак, таъзим қилсак арзийди. Бошқалар хафа бўлмасин-у, мен ўзбек деҳқони деб айтганда, энг аввало, шундай оғир шароитда, ҳали қиш заҳри кетмаган бир пайтда ернинг шўрини ювaётган хоразмлик инсонларни тасаввур қиламан.

Шундай тажрибали, сабр-тоқатли, қаноатли инсонларимиз бор экан, мен қаттиқ ишонаманки, бизнинг барча ишларимиз албатта олға кетади. Биз албатта кўзлаган мақсадларимизга, эзгу ниятларимизга етишамиз.

Барчангизга, азиз дўстлар, сиҳат-саломатлик, омонлик, оилавий тотувлик, осойишталик, бахт-саодат тилайман.

Файзулла Хўжаев таваллудининг 100 йиллиги олдидан

1. ФАЙЗУЛЛА ХЎЖА АРМОНЛАРИ

У ўлими олдидан Қизил империянинг қонли пойтахти — Москвадаги «Бутирка» турмахонасида нималарни хаёлидан ўтказмади дейсиз. Унинг хаёлидан энг аввал меҳрибон онаси Райҳон опанинг эркалашлари, турмуш йўлдоши, (Файзулла Хўжаевнинг қиблагоҳи) Қосимхўжа ўғли Убайдуллахўжага 1910 йилнинг баҳорида айтган гаплари ўтди. Бухорода Наврўзгули сурх — Қизилгул байрам кезлари ўша пайтларда қир-адирлар кўм-кўк, чучмома, лолалар бахмали тўшалганди.

— Ўғлимиз Файзуллонинг илм-ҳунар ўрганишига, тижорат йўлига киришига қарши эмасман. Лекин ёлғиз нуридийдамни бегона уруслар юртида таълим олишига қаршиман. Ахир унинг ўзга юртда Ватандан, онадан, хешу ахробалардан ажралиб, урусларнинг расм-русумларига кириб кетишидан қўрқамен, — деди муштипар она ўғли Файзуллони таътилдан кейин Москва йўлига кузатаётиб, қўяр экан. Қосимхўжа ўғи Убайдуллохўжа хотинига бироз қовоғини уйиб: «Файзуллонгдан хавотирланма, у хушёр, чаққон йигит бўлиб улғаяпти, иншолло. Мен уни ёшлигидан ҳаётга тайёрлаяпман, бургут боласини баландларга парвоз этишини ўргатганидек мен ҳам Файзуллони ҳаётга ҳозиржавобликка, мусофирчилик ва мусулмончиликка, яна тўғрироғи тижорат бешигини тебратишга ўргатаяпман. Иншоолло ёлғиз ўғлимиз Файзулло танҳо меросхўрим сифатида тижорат бобида менинг ишларимни давом эттиргай, дея юзига фотиҳа тортди ота. Бола бир неча мирзолари билан Шимолга равона бўлди. У вужудидаги бутун оғриқларни унутиб, балки отам угитларига қулоқ солганимда бундай машъум кунлар бошимга тушмаган бўлармиди, деб ўйларди. Тижоратдан орттирган отамнинг беҳисоб бойликларига бойлик қўшиб, дунё маишатларидан баҳраманд бўлиб яшаганимда, падари бузрукворим чироғини ёқиб, эл қатори, тинч, осойишта яшаганимда бу қизил шайтонлар бошимда тегирмон тоши юргизмаган бўлармиди? Мени тўғри йўлдан шайтон адаштирди шекилли. Бир мени эмас, барча маърифатпарвар жадид дўстларимни ҳам Қизил иблислар иймондан ажратдилар. Шундай бўлмаганда биз маърифатпарвар жадидлар, ёш бухоролик инқилобчилар мусулмон аҳлининг душмани бўлмиш большевик Феодр Колесовнинг ҳийла-найрангларига лаққа тушиб ўтирибмиз-а!

Большовойларнинг: «Сизларга ёрдам учун Қизил аскарлар, қурол-аслаҳа берамиз, биргаликда Бухоро Амирлик салтанатига қарши курашамиз, Амирлик парчалангач, ҳокимиятни сиз ёш бухороликлар қўлига топширамиз дея ватандошларим қўйнини пуч ёнғоққа тўлғазди.

Шул аппозда 1918 йилнинг баҳорида Туркистон Халқ Комиссарлар Советининг раиси Феодр Колесов бошлиқ гвардиячилар ва ёш бухороликлар (Ф. Колесов ёш бухороликларга қурол беришдан чўчийди) билан биргаликда амирлик тузумига қарши уруш эълон қиладилар. Бироқ бу босқинчилик юришида большевиклар мағлубият топдилар. Ф. Колесов 500 га яқин Қизил гвардиячилари билан ўз ортидан ёш бухороликларни эргаштириб, Бухоро амири Сайид Олимхон салтанатига қарши ҳужумга ўтдилар. Лекин босқинчи большевиклар, исёнчи маърифатпарвар жадидлар — ёш бухоролик инқилобчиларнинг амирга қарши бемаврид бу юриши мағлубиятга учрайди. Бу уруш жараёнида ҳар икки томондан кўплаб қурбонлар бўлади. Большевик босқинчилар ва ёш бухороликлар исёнчиларнинг салтанатга қарши босқинчилик юришидан ғазабга келган Сайид Олимхон талончиларга қарши қирғинбарот уруши эълон қилади. Натижада Қизил гвардиячилар эмас, аксинча маърифатпарвар ёш бухороликлар катта талофат кўрдилар. Минг-минглаб бегуноҳ, маърифатпарвар зиёлиларнинг қони тўкилди.

Давлат арбоби ва жамоат арбоби Файзулла Хўжаевнинг 1926 йилда Тошкентда чоп этилган Бухоро инқилоби тарихига доир» ва ёзувчи Садриддин Айнийнинг шу йили Москвада 1926 йилда ўзбек тилида нашр эттирилган «Бухоро инқилоби тарихи учун материаллар» китобларида тарихга «Колесов воқеаси» номи билан киритилган 1918 йилнинг фожиалари кенг ва атрофлича тасвирланган.

1918 йил баҳоридаги бу қонли воқеалар довруғи Бухоро амири Сайид Олимхон Файзулла Хўжаев хонадонини иккинчи маротаба тинтув қилиб, хўжаликдаги барча бойликларини талон-тарож қилади. Бухоро ҳукмдори Сайид Олимхон Файзулла Хўжаев ва Фитратларни сиртдан ўлимга ҳукм этади. Фитрат бир муддат Тошкентда яшаб, Тошкент шаҳрида ташкил топган Бухоро компартияси сафига аъзо бўлиб киради. Файзулла Хўжаевни амир айғоқчилари изма-из таъқиб этадилар. У амирни тахтдан йиқитиш учун дастур тузиб Москвага, большевиклар бошлиқлари олдига боради. Бироқ Ф. Хўжаев Оренбург шаҳрида оқ гвардиячи дутовчилар томонидан қамоққа олинади. Бир неча ойлар қамоқ жазосидан кейин дутовчиларнинг ҳарбий дала суди уни отиб ўлдиришликка ҳукм этади. Лекин у бахтли тасодиф — дўстлари ёрдамида турмадан қочишга муваффақ бўлади. Файзулла Хўжаев Москвага келгач, большевиклар раҳбарлари, шахсан, Я. М. Свердлов билан учрашади.

2. БУХОРОГА ҚИЗИЛ ҚЎШИН ҲУЖУМИ

Пролетар «доҳийси» ҳисобланмиш В. Ленин бошчилигида большевикларнинг амирга қарши инқилобий тактик дастури ишлаб чиқилди. Қизил қўшин қўмондони М. Фрунзе бошлиқ босқинчи қизил гвардиячилар 1920 йилнинг сентябрида манғит амирликларининг сўнгги ҳукмдори Сайид Олимхон салтанатига қарши қуролли ҳужумга ўтди. Қизил Қўшин Қўмондони М. Фрунзе, большевик В. Куйбишев бошлиқ тиш-тирноғигача қуролланган Қизил Армия, ярим-ёрти қуролланган ёш бухоролик инқилобчилар феодал амирлик тузумига қарши қуролли ҳужум бошладилар. Ўтли қурол-милтиқ, 74 та тўп билан 12 та бомбардимон аэроплон орқали ҳар бири 7—8 пудлик бомбани осмондан ёғдириб, 10 минг Қизил аскар Бухорои шарифнинг кулини кўкка совурди.

М. Фрунзе марказ Москва кўрсатмаси билан Бухорони штурм билан босиб олиш, амирлик бойлигини талон-тарож қилиш дастурини ишлаб чиқди. М. Фрунзе ишлаб чиққан амир салтанатига қарши қонли юриш дастури доҳий В. Ленинга ҳам маъқул бўлганди. Амирга қарши юришдан аввал 1920 йил август ойида Чоржўй шаҳрида Бухоро Компартияси билан ёш бухоролик инқилобчиларининг амирга қарши биргаликда курашувига доир анжуман — IV съезди бўлиб ўтди. Бу анжуман В. Куйбишев бошчилигида Бухорода ҳокимият учун курашувчи кучлар — Бухоро компартияси билан Файзулла Хўжаев бошлиқ ёш бухоролик инқилобчи кучлар бирлашдилар. Қизил қўшин қўмондони М. Фрунзе бошлиқ ўн мингдан зиёд қизил аскарлар 74 та замбарак-тўп, 220 та автомат, ўнта зирҳли машина, ўн мингдан зиёд милтиқ, ўн иккита учқич (самолёт) билан қуролланган Совет қўшинлари уч кун ичида Бухорои шарифни остин-устун қилиб ташлайдилар. Уруш учун тажрибаси йўқ амир сарбозлари, қилич, кетмон, ўроқ, темир, калтак, чўқмор билан ҳимояланган халқ қирилиб кетди. Бухородаги инқилоб тўнтарилишидан кейин 1920 йил 6 октябрда Умумбухоро халқ Қурултойи чақирилиб, Бухоро Халқ жумҳурияти деб эълон қилинади. Бухоро амирлиги ўрнида ҳокимият тепасига келган янги ҳукумат Қурултойида Бухоро ҳукумати ҳайъати сайланади. Бухоро халқ ҳукуматининг состави қуйидагилардан иборат:

Абдуқодир Муҳиддинов — Ревком раиси, Усмон Хўжа — ҳукумат раиси, Файзулла Хўжа — бош министр ва ташқи ишлар министри, Абдулхамид Орипов, — мудофаа министри, Қори Йўлдош Пулатов — маданият министри, Абдурауф Фитрат — Маориф министри, Ота Хўжа — ички ишлар министри, Ҳасанбой — соғлиқни сақлаш министри, Мухтор Саиджонов — иқтисод министри, Мукаммалиддин — адлия министри лавозимларига сайланган эдилар. Шуни айтиш керакки, Бухоро амири Сайид Олимхон 1920 йил 1 сентябрда Бухородан қочиб кетмади. У қизилларга қарши курашиш ниятида қўшни Афғон мамлакати подшосининг ваъдасига кўра улардан ёрдам сўраб борганди. Буюк босқинчи большевиклар сиёсатидан чўчиган Афғон ҳукумати амирга ёрдам бериш ваъдасидан воз кечади. Шунга қарамай амир Олимхон ўша ерда туриб «босмачи» деб номланган. Ватанпарвар фидойиларга ҳар томонлама ёрдам бериб туради.

Бухоро инқилоби тўнтарилишидан кейин ташкил топган Бухоро халқ совет республикасига Файзулла Хўжаев Бухоро Халқ Совет республикаси халқ нозирлари Шўросининг раиси сифатида фаолият кўрсатади.

Файзулла Хўжаевнинг яқин дўстларидан бири, Бухоро Халқ маорифи Нозири Қори Йўлдош Пулатовнинг 1967 йилда бизга ҳикоя қилишларича, Бухоро инқилобининг биринчи кечаси М. Фрунзе билан В. Куйбишевлар тунашлари учун тайёрланган махсус жойда ётмасдан, Аркда амир хазинахонаси ёнида ётиб қолишлари Файзулла Хўжаевда шубҳа уйғотган. Файзулла Хўжаев Фрунзе билан Куйбишевни махсус меҳмонхонага таклиф этганда уларнинг ҳар иккиси: «биз шу ерда амир Аркида ётиб қоламиз», деб жавоб берганлар. Маълум бўлишича, М. Фрунзе бошчилигида Қизил гвардиячи босқинчилар туни билан амир хазинасидаги тилларни ўғирлашиб. барча ўлжаларни шаҳар ташқарисига олиб чиқиб кетганлар. Бу воқеадан огоҳ бўлган Файзулла Хўжаевга Фрунзе, Куйбишевлар хазинани амир одамлари ўғирлаб кетганлиги тўғрисида сохта хабар тарқатганлар.

Большевиклар тўдасининг ширром ва доғулиликларини билсалар ҳам Файзулла Хўжаев Қори Йўлдош Пулатовлар бу сирни пинҳон тутганлар.

Амирлик хазинасининг барча катта бойликлари кейинча 1921 йилда махсус эшелон билан Москвага жўнатилади. Файзулла Хўжаев 1920 — 1924 йиллари Бухоро Халқ Совет Республикаси Халқ Нозирлари, Шўросининг раиси, Бухоро ҳукуматининг Ҳарбий ишлар Нозири, ички ва ташқи ишлар нозири, Шарқий Бухоро Революцион Ҳарбий Советининг раиси каби қатор масъул лавозимларда элим, юртим деб куйиб ёниб ишлади. Бир неча бор унинг ҳаётига суиқасд қилинади. Лекин Файзулла Хўжаев бахтли тасодиф туфайли ҳар гал омон қолади. Халқимизнинг зўр ишончини қозонган етук давлат ва жамоат арбоби Файзулла Хўжаев 1925 йилдан то умрининг сўнгги нафасигача Ўзбекистон ССР Халқ Комиссарлари Советининг биринчи раиси, СССР ташкил топгач, 1922 йилдан СССР Марказий Ижроия Комитетининг олти раис (раиси М. Н. Калинин эди)ларидан бири сифатида самарали иш олиб борди. Бу ўринда Қизил империя амалдорларидан бири Бутуниттифоқ оқсоқоли М. И. Калининнинг 1924-1925 йилларда Ўрта Осиё Республикаларида бўлиб, Ўзбекистон Республикасидан олган таассуротларини Москва вокзалида шундай баён этади: Ўртоқлар! Боғ-бўстонга ўралган, ноз-неъматга тўлган Ўзбекистондан партиямиз Сизлар учун, олий жой тайёрлади. Биринчи навбатда Сизларни шу муждa билан муборакбод этаман» дейди. Диёримизга ёмон кўз билан, ғаразгўйлик билан боққан тоталитар тузум раҳбарининг ёмон ниятлари ҳамон диёримизда салбий изини қолдириб келмоқда.

3. ЮРАКДА КЕТГАН ДАРД

Юрт фарзанди, Ватан ўғлони Файзулла Хўжа энг аввало бутун Туркистон меҳнаткашларининг илм-маърифат зиёсидан баҳраманд қилмоқ, ўлкада ислоҳот асосида мамлакатни демократик асосда идора қилиш, бошқариш тарафдори бўлганди.

У узоқ йиллардан буён Марказий Осиё Туркистон халқларининг тутқинлик асоратида сақлаб келаётган Россия империясининг мустамлакачилик сиёсатига қарши кураш байроқдори бўлди. Файзулла Хўжа ғоядош дўстлари қатори Қизил империя найрангбозлари — большевикларининг ёлғон ваъдаларига ишонди, уларга эргашди. Халқ озодлиги, Ватан истиқлоли учун курашга бел боғлаган Файзулла Хўжа ва унинг тарафдорлари Шарқ халқларига ҳам ҳуррият келтирмоқчи бўлган Қизил империя «доҳийлари», инқилоб босқинчиларининг хатти-ҳаракатларига ишончсизлик билан қарагандилар. Файзулла Хўжа ва миллатнинг, Ватаннинг асл қаҳрамонлари, фидойилари «миллий тараққий», «Шўрои ислом», «Иттиҳад ва тараққий» ва бошқа ташкилотларда фаолият кўрсата бошладилар. Бухорода ва бутун Туркистонда озодлик учун, истиқлол учун кураш ташкилотининг раҳбарлари, кўзга кўринган намояндалари Маҳмудхўжа Беҳбудий, Мунавварқори Абдурашидов, Усмон Хўжаев, Абдурауф Фитрат, Файзулла Хўжаев, Абдуқодир Мирза Муҳиддинов, Муинжон Аминов, Саъдулла Турсунхўжаев, Ота Хўжаев, Абдулла Авлоний, Қори Йўлдош, Абдурайим Юсуфзода, Саттор Хўжаев, Иномжон Хидиралиев, Мухтор Саиджонов, Абдувоҳид (Мунзим) Бурхоновлар имкон қадар тоталитар Совет тузумига қарши бордилар. Лекин миллий озодлик, истиқлол учун курашувчи юрт фарзандлари, Ватан фидойиларининг тақдирлари аччиқ фожеали бўлди. Халқимизнинг асл фарзандлари, Ватаннинг истиқлолнинг миллий қаҳрамонлари Қизил империячилар махсус судлар, махсус Комиссиялар, учликлар ва бошқа жазо органлари чиғириғидан ўтгандилар.

Совет тузуми даврида аксилистибдод йўлини танлаганлар, «аксил инқилобчи» тамғаси билан отилганлар. Сибирга сургун қилганлар, қамоқларда азоб бериб ўлдирганлар. Файзулла Хўжаев ва унинг тарафдорлари советларнинг меҳнаткаш халқнинг боши берк кўчадан олиб бораётган сиёсатига тубдан қарши эдилар. У Қизил Армияни Бухорода туришига қарши эди. Истеъдодли ёзувчи Файзулла Қиличев, «Зулматдан садолар» (Т. Адолат —1994,23 сах) рисоласида Файзулла Хўжаев ҳақида шуларни ёзади:

«Мен ўзимни терговчи қаршисида тасаввур этаман:

«...Файзулла, аксилинқилобий ташкилот тузиб Совет Ҳокимиятига қарши кураш фаолиятинингни айтиб бер?

— Аввало аксил инқилобий» ташкилот тузиб, деганингизни тан олмайман.

— Нега, ахир «миллий иттиҳод» ташкилотига аъзо бўлгансанку?

— Ташкилотга аъзо бўлганим рост. Лекин бу ташкилот миллий озодлик ва мустақиллик учун кураш ташкилотику, аксилинқилобий эмас?

— Фарқи нима?

— Фарқи шундаки, аксилинқилобий дегани инқилобга, сизнингча революцияга қарши демакдир. Мен аъзо бўлган ташкилотим революцияни қўллаб-қувватлаган. Унинг ғалабаси учун жон бериб, қон тўккан. Қолаверса, революция бўлиб ўтди, бундан буён 18-20 йил вақт ўтди. Энди мен қайси инқилобга «аксил» бўлишим мумкин?

— Нега курашиб ётибсан бўлмаса?

— Чунки мен «инқилобга қарши эмас, янги инқилоб қилмоқчиман. Сенинг ҳукуматинг мустабидига қарши. Демак мен аксилинқилобга эмас, инқилобчиман.

— Жиноят қонунида сенинг ҳаракатинг аксилинқилобчига тўғри келади. Мен биламанми, сенми?

— Менимча, сен ҳам, мен ҳам, қонунни ёзганлар ҳам хато қилмаган. Айбдор — машинистка. У хатни кўчираётганида «аксил истибдодчи» сўзини адашиб «аксилинқилобчи» деб ёзиб юборган бўлса керак».

Дарҳақиқат, Файзулла Хўжаев кўплар қатори ҳурриятга ишонган. Инқилоб Туркистон меҳнаткашларини зулм, зўрликдан озод қилади, халқ озод ва фаровон яшайди, деган сохта шиорга ишонган ва шу йўлда жонбозлик кўрсатиб ишлаган.

«Ғанимлар Файзулла Хўжаев боши эвазига шунчалик кўп олтин ваъда қилган эдиларки, дунёдаги бирор бир бош бунчалик юқори нархланмаган». Бу гапларни чех ёзувчиси ва журналисти Юлиус Фучикдан (Фучик Ўрта Осиё республикаларига 1935 йилда саёҳат қилган) ўн йилларча аввал Бухорода бўлган ва Туркистон ўлкасини кезган чех адиби Эгон Эрвин Киш айтган. Метин иродали инсон, юрт фарзанди, Туркистон ўлкаси мустақиллиги, бир бутунлиги, Туркий халқлар бирлиги, тинглиги учун курашган озодлик ва истиқлол курашчиси, атоқли давлат, жамоат арбоби Убайдуллахўжа ўғли Файзулла Хўжаевнинг туғилганига юз йил тўлди. Унинг қисқа 42 йиллик умрининг ярмидан кўпи озодлик, истиқлол учун, халқ бахти-саодати йўлида курашда ўтди.

Мажид ҲАСАНИЙ,
филология фанлари номзоди.

Ассалом, Наврўзи олам

Кўклам мушоираси

БАҲОР ҚУЁШИ НУР СОЧИБ, ЯШИЛ ЛИБОС КИЙДИ ОЛАМ...

Наврўз шундай кун
Кўтаради бош —
Тандирдан узилган нон каби қуёш.
Шохларда гул эмас баҳор гуллайди.

Наврўз шундай кун
Кўтаради бош —
Дилда ҳаяжон.
Ҳислар қийноғидан жабрдийда жон
Шеърдан излар қочмоққа имкон.

Наврўз шундай кун
Бу кун —
Ҳар томонга сочиб хушбўй ун,
Янги бир дунёга чиқади пешвоз.
Наврўз шундай кун!

Икром ИСКАНДАР,

* * *

Мен қайтаман, жоним ўксима,
Қалблар тўлар шодликка у кун.
Шунда бошинг қўйиб кўксима,
Соғинчингдан сўзлайсан бутун.

Мен қайтаман қувонгил дилбар,
Менинг билан қайтади кўклам.
Унут бўлар ҳижронли кунлар,
Бахтимиздан яшнагай олам.

Шуҳрат АЛИ,

БУ БАҲОР ЯНА СЕН

чиқардинг япроқ, ёмғир юзларингни юва бошлади. Бу баҳор яна сен гуллаб ҳам қуйдинг. Шивирлаб мевалар туга бошладинг.

Эзиб юбордику ахир бу ёмғир, сен эса бепарво кулаяпсанми? Бу баҳор сенгамас, ёмғир, қуёш ҳам, ўзингча менга, деб ўйлайяпсанми?

Уч ой алданасан,
уч ой ишонмайсан,
уч ой сарғаясан,
ўзингни йўқотиб қўясан уч ой.

Яна ёмғир сени уйғотиб қўяр, яланғоч танангни силайди шамол. Яна энтикасан қуёшни кўриб, яна очиласан солланиб ял-ял.

Яна дўст бўлади менга изтироб, яна мен ичаман у билан қайғу. Яна ёлвораман мен сенга қараб, ҳатто йиғласам ҳам ишонмайсан-ку!

Қадимдан шундайдир — оддий ҳақиқат — баҳор ҳар гал келаверади. Инонгил азизам, бу баҳор сени ари билан қўшиб қўяверади.

Аридан ҳомила бўлган дарахтим, бу баҳор яна мен гапирдим кўпроқ. Шамол қучоғида нозландинг бахтим, бу баҳор яна сен чиқариб япроқ.

Фуркат МЕЛИ,

ВАТАН

Жаннатнинг пойида
ухлаган санам,
Руҳида ишқ тонги
уйғонган ондай.
Соғиниб сўз қотсам,
Дафъатан.
Гўзаллашиб кетдинг
Ўзбекистондай...

Илҳом БОТИРОВ

* * *

Елкангда бир илиқ тафтни сезасан,
Қарайсан жилмайиб турибди қуёш.
Юрагинг дардлари бир зум чекинар.
Бир лаҳза қурийди кўзингдаги ёш.

Англайсан, дунёнинг ҳавасларига,
Умрни алишмоқ ҳаётга таҳқир.
Қуёш нури бизга абадий эмас,
Бу дунё биз учун мангумас ахир.

Шул сабаб лабингга кулгулар қўндир,
Жилмайиб қарагин сен ҳам қуёшга.
Майсадек оёғинг остида қолсин,
Ким сенинг кўзларинг тўлдирса ёшга.

Клара БОЗОРОВА.

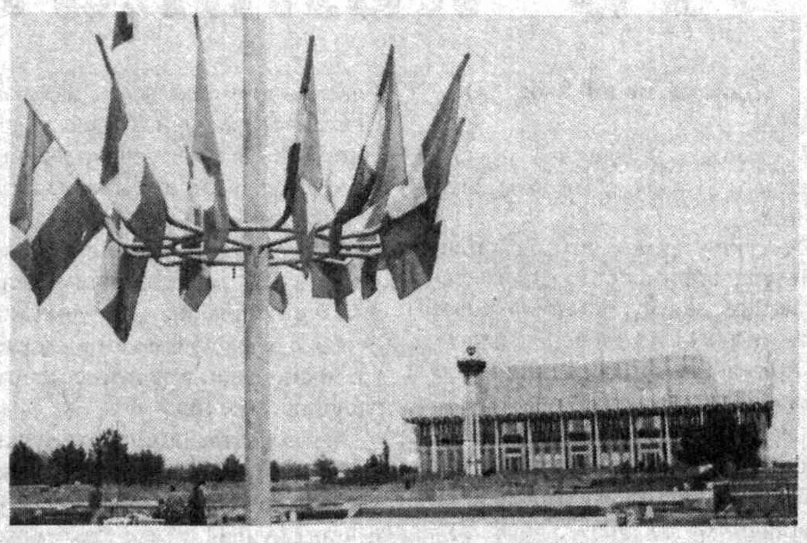

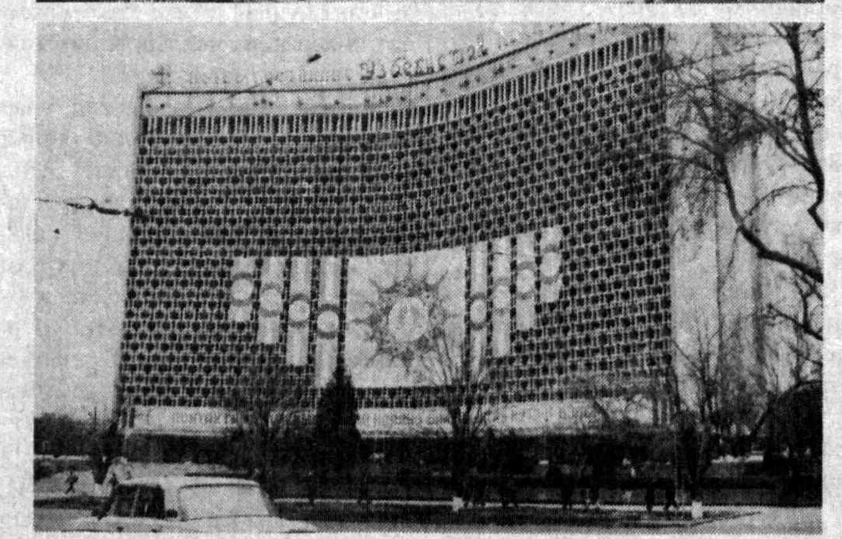

МАМЛАКАТ ТАНТАНАЛАР ОҒУШИДА

Наврўз айёми арафасида пойтахтимиз кўча ва хиёбонлари янада гўзаллашиб кетди. Енгилгина ёғиб ўтган қор ҳам унинг ҳуснига ҳусн, чиройига чирой қўшди.

Атрофга боқиб шаҳар жамолига тўймайсиз. Байрам шодиёналарига ошиқаётган юртим кишилари чеҳрасида ғурур, фахр туйғулари жилоланади. Шу чирой, шу бахт мамлакатимиз тимсоли мангу барҳаёт қолишини дил-дилдан туясиз...

СУРАТЛАРДА: Тошкент байрам оғушида.

Суратчи Муҳаммад АМИН.

Газета саҳифаланаётганда

ТАЛАБАЛАР СУМАЛАГИ

3 минг талабага текин ош ва сумалак улашиладиган бўлди. Наврўз байрами куни Тошкент Давлат педогика институти раҳбарияти ана шундай саховат кўрсатади.

Бугун юртимизнинг барча гўшаларида бўлгани каби факультетларда байрам тараддудлари бошлаб юборилди. Ҳар факультет институтда ўтказиладиган 21 март байрам кечасида ўзлари тайёрлаган саҳна асарлари ва энг чиройли даструхонлари билан иштирок этадилар.

Дарвоқе, ТошДПИ ётоқхоналари ёнидаги «тижорат» дўконларида шакар, сариёғ ва шу каби талабалар кундалик истеъмолида бўлган маҳсулотларнинг бозори ? бўлиб қолди. Сабаби ҳар куни институтнинг қайсидир бурчагида Наврўзнинг шоҳ таоми-сумалак дошқозонларда қайнаб турибди.

(Ўз мухбиримиз).

Орамиздаги одамлар

ЮЗИНГИЗДАН НУР ЁҒАР, МОМО

Ёхуд 102 ёшга кирган Раҳима ая Турдиева билан тугалланмаган суҳбат

Келинг, азиз муштарийлар қутлуғ кунда сизларга ажойиб онахон Раҳима ая Турдиевани таништирайлик. Ая 1894 йил, бундан роппа-роса бир аср-у, икки йил муқаддам, ўзларининг айтишларига қараганда танча маҳали, яъни Наврўз байрами арафасида Тошкентнинг Хонақо маҳалласида таваллуд топганлар. Қизиллар инқилобини, фуқаролару, иккинчи жаҳон урушини, колхозлаштиришу, қулоқ қилишни, хуллас яна қанча-қанчалаб яхши ёмон кунларнинг тирик гувоҳи бўлганлар.

— Эй, боламе, — дейди Раҳима ая. — Бу бош нималарни кўрмади. Қанча аррилаган, дариллаган беклар ўтиб кетмади дейсиз. Манаву қизил деганлари келганда юртнинг одами қирилиб битса керак деб ўйлаганман. Бу от-отлар, бу ос-ослар... На саноғи, на адоғи бор эди. Лекин одамзот омон бўлса кўраверар экан. Булар элнинг болаларини отиб ҳам, осиб ҳам адо қилиб бўлмас эканда. Мана ўлмаган қул озодликка ҳам етдим. Ўша куни денг, набираларим келиб «бувичи-буви биз мустақилликка чиқдик, энди ўзгалар хўжайинлик қилмайди» деса қўрқиб кетибман. Кечалари билан дуо қилиб чиқаман. «Илоё уруш бўлмасин» деб. Худога минг қатла шукрки ҳаммаси яхши бўлиб кетди.

Ая сўзлаяптилару, мен уларга ҳаваcланиб қарайман. Ахир 102 га киришнинг ўзи бўлмайди-да. Яна денг, ая турмуш ўртоқлари Ибройим Қори Шокиров билан 75 йил умргузоронлик қилишган. Ибройим Қори ака 1990 йил 100 дан ошиб вафот этган эканлар.

— Қори акангиз билан 75 йил бир хонадонда яшабмизу, бир марта сен-менга бормабмиз. Биргаликда яхши кунни ҳам кўрдик, ёмон кунни ҳам кўрдик. Оғирлигу, енгиллигини ҳам кўрдик. Қори акангиз жуда салобатли одам эдилар.

Болам, ҳозирги баъзи ёшларга кўпда қойил қолмайман. Ҳали эр-хотин ғижиллашган, ҳали эри ташлаб кетган. Ҳали эркак

хотин қуйган. Бу тўқликка шухлик бўлса керак. Ахир одам бир умр бир-бирига парвона бўлиб яшаши мумкин-ку. Ҳиёнат ҳеч қачон кечирилмайди. Бандаларидан яширганинг билан Оллоҳдан бекитиб бўлмайди. Инсон ҳамиша пок ва ҳалол яшаши керак. Токи бир кун келиб фарзандлари олдида, яратганнинг ҳузурида боши эгик бўлмасин.

Ая сўзлай-сўзлай хаёлга бериладилар. Кўзларида ёш милтирагандек бўлди, назаримда. Қори акани эсладилар шекиллик. Ҳиргойи қилиб қолдилар:

—Ая,—дейман.—Ёшлигингизда нима ишлар қилгансиз?

— Қай бирини айтай болам, вақти келганда от минганман, керак бўлганда қассоблик қилиб қўй сўйганман. Қилмаган ишим қолмаган. Лекин асосийси маҳалланинг ҳамма ҳавас қиладиган чевари эдим. Лампа ёруғида кўплашиб «Оқ ироқи», дўппи, «Сўзана», чакмон тикардик. Кейинчалик яхтак, чопон, пальто ҳатто костюм шимгача тикдим. Энг яхши кўрган ишим тандирга нон, сомса ёпиш эди. Маҳаллада ким тўй қилса «сомса ёпиб беринг», деб илтимос қилишарди.

— Ая, сизлар ёш пайтингизда Наврўз байрами қандай ўтарди.

— Вой боламей, Наврўзни эсласам худди ёшариб кетгандек бўламан. Бир байрамлар бўларди, бир байрамлар бўлардики, таърифига тил ожиз. Биз ёш қизлар ҳалинчак учардик. Оналаримиз сумалак, ҳалим қилишарди. Ўйнаб чарчамасдик. Йилбоши у пайтлар бир кун эмас, бир ой байрам қилинарди. Энг асосийси, маҳаллада бир-ярим жанжаллашиб қолган қўни қўшнилар бўлса, ўша кунлари қариялар уларни яраштириб қўярдилар. Айниқса, ана шу Наврўз айёми арафасида бировни ранжитиш жуда катта гуноҳ ҳисобланарди. «Шу кунларда бировни ранжитиш, Аллоҳни ранжитиш билан баробар», деб ўгит беришарди ота-оналаримиз...

Шу пайт биз суҳбатлашиб ўтирган хонадонга аянинг набиралари баҳор элчиси — гунафша кўтариб келиб қолдилар. Ая гулларни кўзларига суртиб омонлиқ-сомонлиқ қилар экан, дуога қўл очдилар.

— Илоё бу Наврўзимиз ҳам қутлуғ, хайрли келсин. Элимиз, юртимиз тинч бўлиб, давлатимиз барқарор бўлсин. Кимки, шундай улуғ айём кунларида бировга қасд қилса, паст бўлсин. Яхши ниятдаги кишиларнинг олганлари олтин бўлиб, фарзандларининг иқболини кўришсин...

Раҳима ая билан жуда узоқ суҳбатлашдик. Гаплашган сайин гаплашгинг келади одамни. Тўғриси, ая билан танишишга бораётганимизда мункиллаб қолган кампирни кўрамиз, деб ўйлагандик. Йўқ. Адашган эканмиз. Кўз тегмасин Ая ҳали бақувватлар. Бировнинг кўмагисиз, ўзлари ўриндан турадилар. Қизлари Заҳира опанинг (у киши ҳам 72 ёшга кирганлар) айтишларига қараганда, ҳалиям ўзлари овқат пиширишни яхши кўрар эканлар. Аянинг катта қизлари 72 ёшда бўлса, Мавжуда опа исмли қизлари 58, Оҳида опа эса 48 ёшга кирибдилар. Тўғриси, уларга ҳавасимиз келди. Қани биз ҳам олтмиш-етмишга кирганимизда ота-онамиз бошимизда омон бўлишса. Наврўз куни кимки, нима ният қилса, ўша ниятига етади, дейишади. Биз шундай ният қилдик. Бизни ҳам, ушбу мақоламизни ўқиётган муштарийларимизнинг ҳам ота-оналари Раҳима аямиздек 100 ёшлардан ошиб юришсин. Барчамизга у кишидек 22 набира, 32 чевара ва сон-саноқсиз сиз авараларга бобо, буви бўлиш насиб этсин. Аямизнинг умрлари узун бўлиб, янаги Наврўзларда ҳам у кишининг дуоларини олиб юрайлик.

Гулнора ХОЛБЕКОВА, «Туркистон» мухбири.

ЭЗГУЛИК... САҲОВАТ... САВОБ...

Ўлкамизга навбаҳор сеп ёйиб, Наврўз шодиёналари тобора кенг ёйилмоқда. Бу Наврўз — жонажон республикамиз мустақиллигининг беш йиллиги нишонланадиган йил Наврўзидир.

Бутун республикамизда эълон қилинган наврўзолди шанбалигини пойтахт Собир Раҳимов тумани меҳнаткашлари ҳам катта кўтаринкилик билан ўтказдилар.

Тумандаги икки километрга яқин узунликдаги Калковуз канали 14 та маҳалла иштирокида тозаланди. Шунингдек, Ипак тола фабрикаси, 127-автохўжалик, республика «Металсавдобаза» корхонаси жамоасида ва одатдагидек Талабалар шаҳарчасида иш айниқса қизиди. Бекатлардаги соябонлар, курсилар бўялди, майдонлар саҳнлари чопилиб, гул ва манзарали кўчатлар ўтказилди. 13 минг километрдан зиёд ариқ-зовурлар тозаланди. 7,5 тонна металл чиқиндиси йиғилди. 10-автотаъмирлаш заводи ясаб берган 200 та чиқинди қутиси жойларга қўйилди. 12 минг дарахт оқланиб, 4,500 гул кўчати ўтказилди.

— Наврўз — савоб, саховат демакдир, — дейди Собир Раҳимов тумани ҳокимининг биринчи муовини Қурбон Мамасолиев. — Туманимизнинг 300 мингга яқин аҳолиси Наврўз байрамини ҳалол меҳнат, эзгулик, саховат ишлари билан нишонлашга эътибор бермоқдалар.

Наврўз — эзгулик, саховат ишларини ошкора қиладиган палла ҳамдир. Собир Раҳимов туманида қариялар, етим болалар, ногирон болалар уйлари бўлиб, ҳокимият бу даргоҳларга ҳам алоҳида эътибор қаратмоқда. Уларга ҳам маънавий, ҳам моддий ёрдам берилмоқда. Шу боис тумандаги йирик корхоналар уларни оталиққа олишган.

Замира ТЎЛАГАНОВА.

КЕЛГУСИ СОНДА:

- Мубораклик ёшлар
- Ҳуқуқингизни биласизми?

ОЛИМПИЯНИНГ ЮЗ ЙИЛЛИГИГА

Тошкентдаги «Наврўз» тантаналар уйида Наврўзга, олимпия ҳаракатининг шу йил 6 апрелда нишонланадиган 100 йиллигига, шунингдек ёзги спорт мавсумининг очилишига бағишланган биринчи олимпия байрами бўлди.

— Ўзбекистоннинг 450 нафар спортчиси учун (улар орасида олимпия чемпионлари, жаҳон ва республика чемпионлари бор) биринчи марта шундай ажойиб байрам ташкил этилди, — деди бокс бўйича жаҳон чемпиони Руфат Рисқиев. — «Наврўз» кутилмаган тадбирлар билан бизни ҳайратга солди. Бу республика Президенти ва ҳукуматининг спорт ва спортчилар тўғрисидаги ғамхўрлигининг ёрқин намунасидир.

Тантаналар уйи фойесида ҳоҳлаган одам тарихда қолиш учун махсус тахтага имзо чекиши, таниқли спортчилар билан суратга тушиши мумкин эди. Байрам концертида Ўзбекистон эстрадаси юлдузлари иштирок этди.

Байрамда ўтган йилнинг 11 нафар энг яхши спортчисининг хизмати тақдирланиб, уларга янги квартираларнинг калитлари, эсдалик совғалар топширилди. Спорт фахрийлари ҳам унутилмади — 350 кишига республика жисмоний тарбия ва спорт давлат қўмитасининг қимматбаҳо совғалари топширилди.

Спортчилар ватанни севишни, эзгу ишлар ва ғалабалар билан унга шон-шуҳрат келтиришни авлодларга васият қилиб қолдирган Амир Темур ҳайкали пойига гуллар қўйдилар.

Байрамда Хитой Республикасининг Ўзбекистондаги Фавқулодда ва Мухтор элчиси Гуань Хэньгуан сўзга чиқиб, Ўзбекистон футболчиларининг Японияда ўтган XII Осиё ўйинларидаги ажойиб ғалабасини эсга олди.

Олимпия байрамида Президентнинг давлат маслаҳатчиси Алишер Азизхўжаев иштирок этди.

(ЎзА).

«НАВРЎЗ» БОШҚОТИРМАСИ

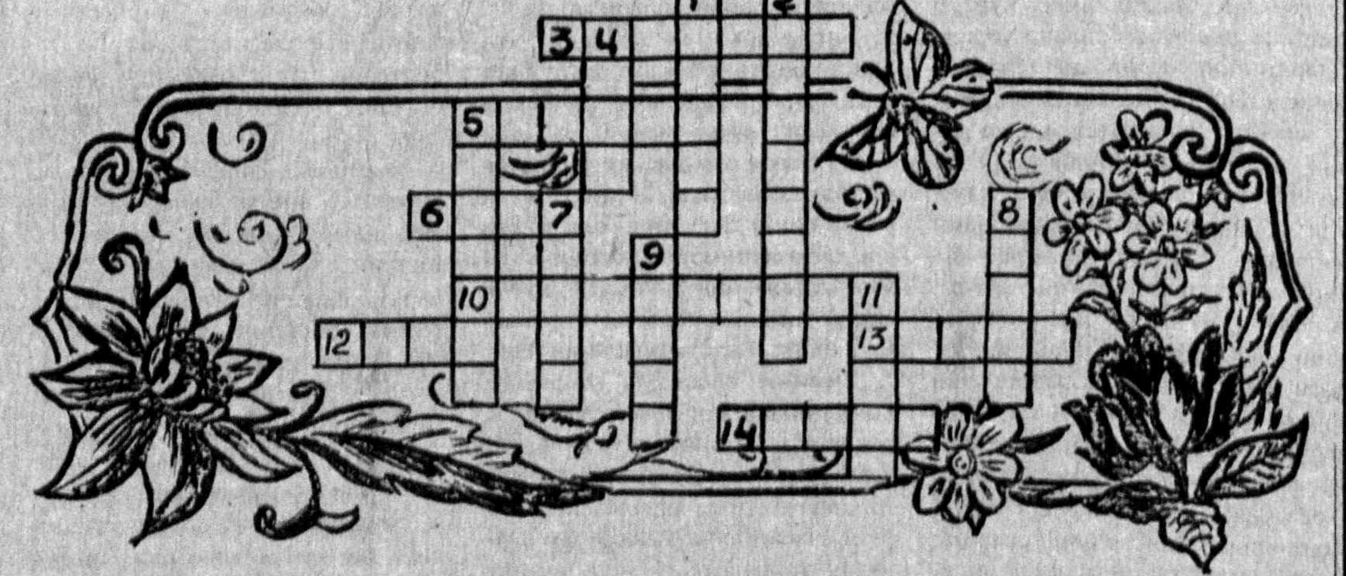

Бўйига: 1. Табобатда узоқ вақтлардан бери ишлатиб келинаётган шифобахш мевали ўсимлик. 2. Баҳор даракчиси, тезучар қуш. 4. Наврўз байрамида ўтказиладиган ўйинлардан бири. 5. Буюк аллома. Наврўз ҳақида ёзилган «Қадимги халқлардан қолган ёдгорликлар» асари муаллифи. 7. Дарахтнинг ёш, бутоқсиз тармоғи. 8. Сумалакнинг буғдойдан тайёрланадиган масаллиғининг кўриниши. 9. Ўтулан, ўсимлик. 11. Халқимизга хос ҳозиржавоблик сўз ўйини.

ЭНИГА: 3. Наврўз таоми. 5. Кўкламда экилиб ёзда пишиб етиладиган буғдой нави. 6. Шоҳ Жамшид томонидан Наврўзни илк бор байрам қилишга буюрган давлат. 10. Умар Ҳайёмнинг Наврўз байрами ҳақидаги асари. 12. Аҳоли яшайдиган ерларда ўсадиган сут ширали ўт-ўсимлик. 13. Баҳорда хушбўй кўкатлар солиб тандирда ёпиладиган овқат тури. 145. Наврўз пайтида чойхоналарда қилинадиган мазали таом.

Тузувчи: Шавкат ҲИДОЯТОВ.

Муассис:
ЎЗБЕКИСТОН ЁШЛАР ИТТИФОҚИ МАРКАЗИЙ ҚЎМИТАСИ
Ҳомий:
ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ «МАТБУОТ ТАРҚАТИШ УЮШМАСИ» АССОЦИАЦИЯСИ

Бош муҳаррир
Абдуқодир НИЁЗОВ

ТАҲРИРИЯТ:
Қабулхона — 36-56-58;
хатлар бўлими — 36-54-65; тижорат бўлими — 33-79-69, 36-58-48; ижодкор ёшлар 36-57-52; котибият — 36-55-96.

МАНЗИЛИМИЗ:
700083 Тошкент Матбуотчилар кўчаси, 32-уй
Нашр кўрсаткичи 64607

Реклама ва эълонлар учун тел.: 33-95-97, 33-79-69

Рўйхатдан ўтиш тартиби № 00012
«Шарқ» нашриёт-матбаа концерни босмахонаси
Буюртма Г. — 0130
Корхона манзили: «Буюк Турон» кўчаси, 41
Ҳажми — 2 табоқ.
Газета IBM компьютерида терилди ва саҳифаланди.
Офсет усулида босилган. Қоғоз бичими А-2
Босишга топшириш вақти — 21.00
1 2 3 4 5 6